

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
АДМІНІСТРУВАННЯ
Кафедра публічного управління та адміністрування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА ДРУГИМ РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ (МАГІСТР)

на тему:

«ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЦЕНТРАЛЬНИХ
ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИМ СТАТУСОМ»

Виконала: студентка 6 курсу 635МЗ групи
галузі знань:
28 Публічне управління та адміністрування
спеціальності:
281 Публічне управління та адміністрування
Мех Інна Ігорівна

Науковий керівник: кандидат наук з
державного управління, доцент
Шульга Анастасія Алімівна

Рецензент: кандидат політичних наук, доцент
Бондар Ганна Леонідівна

м. Миколаїв – 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИМ СТАТУСОМ	8
1.1. Поняття та сутнісні риси центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом	8
1.2. Принципи діяльності центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом	15
1.3. Становище центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом у правовій площині	21
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОКРЕМИХ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИМ СТАТУСОМ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	32
2.1. Органи виконавчої влади, до сфери діяльності яких входить захист конкуренції, питання публічних закупівель та управління державним майном	32
2.2. Органи виконавчої влади у сфері запобігання та протидії корупції	40
2.3. Органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізацію державної політики в інформаційній сфері	54
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИМ СТАТУСОМ В УМОВАХ ВІЙНИ	64
3.1. Імплементация іноземного досвіду реформування центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом	64

3.2. Запровадження трансформаційних змін у системі центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом	71
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТКИ	88

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Перехід України на інший етап розвитку економічних, соціальних та політичних відносин після Революції гідності у 2013-2014 рр., децентралізація публічної влади, активізація євроінтеграційних процесів та перспективи вступу до НАТО, повномасштабна війна з боку Росії, збільшення атак на кіберфронті та активізація російської пропаганди, яка «просочується» в український інформаційний простір за допомогою різних засобів та інструментів поставили нові пріоритети та виклики перед владою, бізнесом та громадськістю. Одним із таких викликів є удосконалення вітчизняної системи центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом. Оскільки ця система органів влади не один рік залишалася неефективною, корумпованою та внутрішньо суперечливою, що є суттєвою перешкодою на шляху до позитивних змін у суспільстві та державі.

Враховуючи зазначене, дослідження загальних тенденцій функціонування центральних органів виконавчої влади України зі спеціальним статусом та окреслення перспектив удосконалення їх роботи є вкрай важливим та актуальним на сьогодні.

Стан наукової розробки теми. Загальні аспекти дослідження центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом України відображено у наукових працях: В.Б. Авер'янова, Д.В. Бараненка, Д.В. Журавльова, Н.Ф. Латеєвої, М.С. Міхровської, О.В. Совгиря, В.Б. Тимощука, Н.П. Тиндика, В.Л. Федоренка, А.М. Цветкова й ін. Особливості функціонування окремих центральних органів виконавчої влади України зі спеціальним статусом досліджували: Ю.В. Ващенко, В.С. Волик, Р.В. Гречанюк, М.О. Малюк, О.Є. Панфілов, Р.С. Радецький, М.В. Слободянюк, Т.І. Созанський та ін.

Метою роботи є дослідження державного регулювання функціонування

центральної виконавчої влади України зі спеціальним статусом та окреслення перспектив удосконалення їх роботи.

Зазначена вище мета досягається постановкою таких завдань:

- розглянути загальні засади дослідження центральної виконавчої влади України зі спеціальним статусом;
- охарактеризувати центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом, до сфери діяльності яких входить захист конкуренції, питання публічних закупівель та управління державним майном;
- проаналізувати центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом у сфері запобігання та протидії корупції;
- розкрити особливості роботи центральної виконавчої влади зі спеціальним статусом, що забезпечують формування та реалізацію державної політики в інформаційній сфері;
- окреслити можливості імплементації іноземного досвіду реформування центральної виконавчої влади зі спеціальним статусом;
- обґрунтувати необхідність запровадження трансформаційних змін у системі центральної виконавчої влади зі спеціальним статусом.

Об'єктом роботи є система органів державної влади.

Предметом роботи є державне регулювання функціонування центральної виконавчої влади України зі спеціальним статусом.

Методи роботи. Методологічним підґрунтям даної роботи є сукупність загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Безпосередньо формально-логічний метод було використано для визначення основних понять дослідження. На основі порівняльно-правового методу охарактеризовано органи виконавчої влади зі спеціальним статусом, до сфери діяльності яких входить питання публічних закупівель та управління державним майном. Використання системно-функціонального методу дало змогу проаналізувати органи виконавчої влади зі спеціальним статусом у сфері запобігання та протидії

корупції. За допомогою причинно-наслідкового аналізу розкрито особливості роботи органів виконавчої влади зі спеціальним статусом, що забезпечують формування та реалізацію державної політики в інформаційній сфері. Використання системно-аналітичного методу дало змогу запропонувати напрями удосконалення роботи центральних органів виконавчої влади України зі спеціальним статусом в умовах війни.

Наукова новизна дослідження. Дана робота є самостійною науковою працею у галузі публічного управління, в якій автором отримано науково-обґрунтовані результати, що розкривають особливості державного регулювання функціонування центральних органів виконавчої влади України зі спеціальним статусом та окреслюють перспективи удосконалення їх роботи на сучасному етапі. Основні положення кваліфікаційної роботи, що визначають її наукову новизну, полягають: в окресленні можливостей імплементації іноземного досвіду реформування центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом; в обґрунтуванні необхідності запровадження трансформаційних змін у системі центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом в умовах війни.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що отриманні результати спрямовані на удосконалення роботи центральних органів виконавчої влади України зі спеціальним статусом в умовах війни. Результати проведеного дослідження можуть бути використані: в роботі центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом; в науково-практичній діяльності для вироблення ефективних інструментів і засобів ефективного функціонування таких органів влади.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дослідження апробовано у формі однієї доповіді на XXVI Всеукраїнській щорічній науково-методичній конференції «Могилянські читання – 2023: досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та

регіональний аспекти (м. Миколаїв, 6-10 листопада 2023 р.).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 93 сторінки, основного тексту – 79 сторінок. Список використаних джерел налічує 76 найменувань. Робота містить дев'ять рисунків та п'ять додатків.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИМ СТАТУСОМ

1.1. Поняття та сутнісні риси центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом

Виконавча влада є найбільшою за людським, матеріальним і фінансово-економічним потенціалом гілкою державної влади, яка деталізує закони через виконавчо-розпорядчу діяльність і прийняття підзаконних документів. Слід зазначити, що суто виконання законів не є домінуючим серед інших складників призначення виконавчої влади. Вона призначена здійснювати контрольні повноваження, управління державним майном, антимонопольну діяльність та багато іншого. Це скоріше засіб, аніж мета чи призначення в його традиційному розумінні. Водночас усе це, тією чи тією мірою, пов'язано з реальним суспільним призначенням виконавчої влади та метою її діяльності – забезпеченням реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина [3, с. 39]. Вважаємо, що ця позиція є достатньо обґрунтованою, оскільки відображає спрямованість виконавчої влади на розвиток демократизму та формування громадянського суспільства в Україні.

Наприклад, Н.П. Тиндик вирізняє чотири ключові підходи до визначення поняття виконавчої влади: як вольових відносин; як органу держави; як функції; як сукупності повноважень [69, с. 107]. У свою чергу, В.Б. Авер'янов вказує, що «визнання змістовного зв'язку виконавчої влади з державним управлінням є однією з методологічних передумов правильного розуміння суті як виконавчої влади, так і державного управління» [5, с. 18]. Також вітчизняний дослідник

підкреслює, що «сам характер виконавчої влади, що зумовлений об'єктивним її призначенням – виконанням законів та інших правових актів, підтверджує органічну єдність цієї влади зі змістом управлінської діяльності держави. Саме виявлення органічного зв'язку виконавчої влади зі змістом державного управління є однією з вихідних передумов правильного розуміння суті самої виконавчої влади» [1, с. 5].

Враховуючи зазначене можна узагальнити, що виконавча влада є складовою державної влади, котра здійснюється публічним (адміністративним) апаратом управління та у процесі її реалізації відбувається реальне втілення у життя нормативно-правових актів держави, практичне застосування всіх важелів державно-владного регулювання і управління важливими процесами суспільного розвитку.

Щодо правової природи поняття органів виконавчої влади, то, на думку В.Я. Малиновського, вони є «самостійним видом органів державної влади, які згідно з конституційним принципом поділу державної влади покликані здійснювати функції, покладені на виконавчу гілку влади та наділені для цього відповідною компетенцією» [26, с. 381]. З наведеним трактуванням не погоджується Н.Ф. Лата, яка, досліджуючи особливості адміністративно-правового регулювання нормотворчої діяльності органів виконавчої влади, відзначає, що варто було би звернути увагу на юридичну некоректність такого визначення, адже з поняття «органи державної виконавчої влади» на конституційному рівні виключено термін «державної» [24, с. 342]. Тому, на думку дослідниці, позицію якої ми підтримуємо, варто вживати єдину термінологію, запропоновану Конституцією України.

У свою чергу, органи виконавчої влади називаються «центральними», оскільки їх компетенція є загальнодержавною, поширюється на всю територію України. Ці органи у своїй діяльності покликані представляти інтереси всієї держави, а не окремих її регіонів. Водночас, має чітко визначатися різниця між

центральними органами виконавчої влади та урядом, компетенція якого також є загальнодержавною. І така різниця полягає у тому, що уряд є органом загальної компетенції, відповідальним за реалізацію державної політики в усіх сферах державної політики, натомість центральні органи виконавчої влади мають компетенцію в конкретних (спеціальних) сферах державної політики [20, с. 39]. Тобто уряд, як державний інститут, має ширшу компетенцію, ніж центральні органи виконавчої влади.

Також для визначення поняття «центральный орган виконавчої влади», в аспекті правового регулювання, слід виходити з норм Конституції України та Закону України «Про Кабінет Міністрів України», які визначають порядок утворення, реорганізації та ліквідації таких органів влади, призначення та звільнення їх керівників, основу взаємовідносин із урядом. І хоча Конституція України не дає чіткої відповіді стосовно видового складу центральних органів виконавчої влади, використовуючи у кількох випадках лише загальну формулу «міністерства та інші центральні органи виконавчої влади» (наприклад, ст. 116, ч. 3 ст. 117). Водночас Основний Закон України однозначно виокремлює із системи центральних органів виконавчої влади міністерства, між якими «розподіляється весь спектр урядової політики» [36, с. 315]. Це пояснюється, насамперед, вищим статусом міністерств щодо інших центральних органів виконавчої влади.

Вперше існування центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом було передбачено в Концепції адміністративної реформи в Україні, де було закріплено, що «особливість даного виду органів полягає, зокрема, в тому, що всі питання їх правового статусу та взаємовідносин з іншими органами мають вирішуватися шляхом прийняття законів, що визначають повноваження і порядок їх діяльності» [49]. Через рік на виконання цієї Концепції Президентом України було видано Указ «Про систему центральних органів виконавчої влади», де було передбачено, що «центральный орган виконавчої влади зі

спеціальним статусом має визначені Конституцією та законодавством України особливі завдання та повноваження, щодо нього може встановлюватися спеціальний порядок утворення, реорганізації, ліквідації, підконтрольності, підзвітності, а також призначення і звільнення керівників та вирішення інших питань» [56].

У 2007 р. був розроблений законопроект «Про центральні органи виконавчої влади», в якому чітко прописувався правовий статус таких органів влади. Відповідно до ч. 1 ст. 40 цього документу «центральні органи виконавчої влади із спеціальним статусом утворюються для виконання особливих завдань та функцій, передбачених відповідними законами» [60].

На жаль, діючий Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2011 р. № 3166-VI не містить визначення поняття «центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом». На самому початку Закону лише зазначено, що «систему центральних органів виконавчої влади складають міністерства України та інші центральні органи виконавчої влади. Ця система є складовою системи органів виконавчої влади, вищим органом якої є Кабінет Міністрів України» [59]. Вважаємо, це своєрідною прогалиною у вітчизняному законодавстві, оскільки конституційне закріплення існування центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом та законодавче їх визначення є важливою умовою нормального функціонування таких органів влади та якісної роботи усієї системи публічного управління в Україні.

Свого часу О.В. Совгіря цілком обґрунтовано зазначила, що «одним з основних недоліків Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» є правове регулювання центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом, адже в переліку інших центральних органів виконавчої влади (окрім міністерств), який міститься у ст. 16 вказаного Закону, відсутнє згадування про зазначені органи. Критерій виділення центральних органів виконавчої влади зі

спеціальним статусом з-поміж інших центральних органів виконавчої влади за Законом відсутній [66, с. 7]. Ю.В. Ващенко, думку якого ми повністю поділяємо, також наголошував на тому, що відсутність у Законі України «Про центральні органи виконавчої влади» визначення порядку реорганізації та ліквідації центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом є серйозною законодавчою прогалиною [4, с. 132]. Безпосередньо в ч. 1 ст. 24 Законі України «Про центральні органи виконавчої влади» зазначено, що «Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Державний комітет телебачення і радіомовлення України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку є центральними органами виконавчої влади зі спеціальним статусом. При цьому інші центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом можуть бути утворені урядом або утворені відповідно до закону» [59].

У той же час, прийняття вищезазначеного Закону стало важливим кроком у формуванні правового поля центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом, оскільки до того часу не існувало документу, який би законодавчо регулював їх діяльність.

Посилаючись на норми діючого законодавства України, В.Л. Федоренко визначає центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом як утворений урядом орган влади, відповідальний, підзвітний і підконтрольний йому, компетенція якого поширюється на всю територію України [71, с. 347]. У свою чергу, за словами В.Б. Авер'янова, центральними органами виконавчої влади зі спеціальним статусом є «державні комітети, управління, національні агентства, комісії тощо, які за змістом їх діяльності можна поділити на такі, що здійснюють керівництво дорученою їм сферою чи галуззю і лише у процесі керівництва здійснюють функцію контролю, і такі, для яких контроль є

основним видом їх діяльності» [10, с. 83]. Фактично науковець у цьому визначенні надав перелік центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом, вказавши їх функціональну належність.

Враховуючи вищенаведене, що розкриває сутність поняття «центральный орган виконавчої влади зі спеціальним статусом» можна виокремити характерні риси, які притаманні таким органам влади. Так, наприклад, А.М. Цветков, аналізуючи систему центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом, виокремив наступні риси, притаманні їм у цілому:

- є відносно автономними складовими частинами єдиної системи органів виконавчої влади;
- мають свій відповідний адміністративно-правовий статус;
- діють від імені держави;
- наділені специфічними функціями та є носіями установленого обсягу публічно-владних повноважень, необхідних для виконання покладених на них завдань;
- орієнтовані на здійснення певної державної діяльності на підставі конкретного закону чи інших нормативно-правових актів;
- діють з урахуванням принципів державної служби;
- є структурно організованими, а також мають необхідне для їх повноцінного функціонування матеріальне, фінансове, інформаційне та інше забезпечення [73, с. 49-50].

Перераховані риси є взаємопов'язаними та взаємообумовленими, що забезпечує баланс ефективної діяльності центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом. Своєрідним доповненням до вказаних вище рис центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом є твердження В.М. Шаповала про те, що ці органи є «відокремленою і відносно самостійною частиною механізму держави, які наділені юридично встановленими владними повноваженнями для здійснення визначених завдань, що безпосередньо

пов'язані з реалізацією тієї чи тієї функції держави» [74, с. 12].

У свою чергу, до ключових рис центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом Д.В. Журавльов відносить те, що такі учасники публічно-правових відносин:

- є складовою апарату публічного управління, які належать до складних самоврядних інституційних систем;
- відповідальні перед Президентом або урядом України та водночас підконтрольні і підзвітні парламенту;
- є носіями владних повноважень, компетенція яких поширюється на всю територію країни;
- діють від імені та за дорученням держави, виключно на основі норм чинного законодавства;
- має власну організаційно-штатну структуру, що ґрунтується на поєднанні принципів єдності та самостійності;
- реалізують виконавчо-розпорядчу діяльність у юридично владній формі [14, с. 77].

Отже, центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом є державним органом влади, якому притаманні всі ознаки останнього. Водночас специфіка діяльності центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом передбачає наявність у нього певних особливих рис, які допомагають відрізнити його від інших органів влади. Такі органи влади беруть участь у формуванні державної політики у відповідних сферах суспільного і державного життя, забезпечують її ефективну реалізацію, відповідальні перед Президентом або урядом України та водночас підконтрольні і підзвітні парламенту. Вони здійснюють свої повноваження безпосередньо та через підпорядковані їм територіальні органи.

1.2. Принципи діяльності центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом

Принципи діяльності центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом виражають загальну направленість і найбільш суттєві риси змісту правового регулювання відповідних суспільних відносин. Ці принципи, на думку О.В. Євсюкової, «мають властивість вищої імперативності, загальності, універсальності, значущості, відображають закономірності, відносини, взаємозв'язки між елементами будь-якої системи і яким притаманні стійкість і стабільність протягом тривалого часу [13].

Більшість вітчизняних дослідників звужують зміст поняття «принципи діяльності центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом», вказуючи на таку ознаку принципів, як обов'язкове закріплення у нормах права. Оскільки ідеї, не закріплені в правових нормах, як вважає О. Юхимюк, «можна визначати тільки засадами правосвідомості, науковими висновками, але не принципами права» [76, с. 47]. Підтримуючи таку позицію, Л.М. Мельничук визначає принципи як «керівні засади, що визначають сутність і зміст відповідного явища і закріплюються в Конституції та законах» [26, с. 79]. Аналогічне твердження наводить і Б.Р. Страшинський – «провідна роль принципів забезпечується їх прямим чи непрямым закріпленням у нормах права. Засади, не закріплені в правових нормах, приписах, є ідеями права і належать до сфери правосвідомості. Ці ідеї-принципи передують створенню системи права» [68, с. 219-220]. У свою чергу, В.М. Кравчук взагалі говорить доволі просто: «принципи, які не зафіксовані в юридичних нормах, не мають якості правового принципу і є елементами правосвідомості або принципами моралі» [23, с. 12].

Отже, безпосередньо під принципами діяльності центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом можна розуміти керівні засади (ідеї)

їх організації та діяльності, що зумовлені об'єктивними закономірностями існування та розвитку людини і суспільства. При цьому, ми вважаємо, що факт закріплення принципів у нормах права є обов'язковим для визначення засад організації діяльності та функціонування органів виконавчої влади із спеціальним статусом.

Враховуючи зазначене можна виділити ознаки принципів діяльності центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом, що представлені на Рис. 1.1.

-
- 1) є фундаментальним чинником, на підставі, якого розвиваються і функціонують відповідні правові норми, що регулюють сферу функціонування виконавчої влади в державі;
 - 2) є орієнтиром (юридичним вектором), основним пріоритетом всієї системи нормативного регулювання діяльності виконавчої влади;
 - 3) являє собою правило поведінки, що стоїть вище приписів приватного рівня та значення, визначає зміст комплексних груп правових норм, формує конкретні моделі поведінки суб'єктів, їх повноваження, правовий статус, заходи юридичної відповідальності;
 - 4) має нормативне вираження;
 - 5) відповідає принципам організації всього механізму та апарату держави та принципам функціонування публічної влади загалом.

Рис. 1.1. Ознаки принципів діяльності центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом

Принципи діяльності центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом можна поділити на дві великі групи: загальні (конституційні) та спеціальні. Загальними є принципи, що притаманні всім центральним органам виконавчої влади. Спеціальні принципи характерні виключно для центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом та

визначаються їх своєрідністю й особливостями. Розглянемо кожен із цих груп більш детально.

Відповідно до ст. 1 та 3 Конституції «Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною і правовою державою. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [21]. Виходячи зі змісту цих статей можна говорити про такі загальні принципи як: законність, демократизм, пріоритетність прав та свобод людини, гуманізм. Хоча останній принцип і не прописаний в Конституції України, проте впливає із її. Зазначений принцип зумовлює необхідність орієнтування органів виконавчої влади зі спеціальним статусом під час здійснення ними своєї діяльності на невід'ємні природні права та свободи людини, до яких, зокрема, належать права людини на життя, здоров'я, повагу до гідності, свободу та особисту недоторканність, свободу думки та слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань тощо. Більш того, вказані органи влади зобов'язані охороняти людину, її життя, особисту недоторканність, честь і гідність тощо [70, с. 55-56].

Також до загальних принципів діяльності центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом відноситься: принцип політичної неупередженості, принцип єдиноначальності та колегіальності, принцип забезпечення єдності державної політики, принципи відкритості та прозорості, принципи системності та підпорядкованості, принципи об'єктивності, економічності та програмності, принцип відповідальності, принцип рівного доступу до державної служби та принцип професійної компетентності.

Суть першого принципу полягає у дотриманні політичної нейтральності у процесі здійснення цими органами влади своєї діяльності, а також уникнення

демонстрації у будь-якому вигляді власних політичних переконань або поглядів працівників вказаних органів, не допущення використання службових повноважень в інтересах політичних партій чи їх осередків або окремих політичних діячів.

Принцип єдиноначальності та колегіальності є комбінованим принципом (при цьому одне без іншого існувати не може). Перше означає, що керівникові надається широкий спектр управлінських повноважень з обов'язковою умовою персональної відповідальності за результати власної роботи. Документальним виявом єдиноначальності є наказ або інший акт управління керівника, за обґрунтованість і законність якого він несе особисту відповідальність. Натомість колегіальність означає, що керівник може обговорювати найважливіші питання разом із своїми підлеглими, враховувати їх думку, використовувати колективний розум фахівців, ініціативу і творчість членів персоналу. Також колегіальність – це здійснення управління органом влади групою осіб, які мають рівні права та обов'язки або дорадчі права в розв'язанні питань, що належать до компетенції даного органу влади. У зв'язку з цим колегіальність буває вирішальною і дорадчою. Остання властива переважно центральним органам виконавчої влади зі спеціальним статусом, які діють на основі єдиноначальності [2, с. 27].

Принцип забезпечення єдності державної політики в діяльності центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом означає, що ці органи здійснюють свою діяльність відповідно до визначених державою завдань за допомогою закріплених на нормативному рівні інструментів, засобів тощо.

Сутність принципів відкритості та прозорості діяльності центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом розкривається у низці таких законодавчих положень як: висвітлення на офіційних сайтах чи в засобах масової інформації про їх діяльність, доступність отримання такої інформації; публічне звітування органів влади з відкритим доступом тощо [2, с. 27].

Щодо принципу системності, то суть цього принципу в діяльності центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом полягає у складності узгодженості структури системи цих органів влади, а також включає чітку взаємодію окремих елементів, розподіл повноважень між ними, взаємодію з іншими органами публічної влади та представниками громадськості [9, с. 122]. У свою чергу, принцип підпорядкованості означає, що кожен центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом займає своє місце у відповідній структурі, що, водночас, передбачає наявність власної структури з внутрішніми взаємозв'язками структурних елементів (горизонтальні та вертикальні зв'язки).

Принцип об'єктивності означає врахування у процесі функціонування центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом вимог об'єктивних закономірностей і реальних можливостей суспільства і виражає залежність системи публічного управління від об'єктивно зумовлених суспільних цілей, які виникають на певному етапі і рівні розвитку та характеру керованих об'єктів, наявних ресурсів і засобів, необхідних для здійснення управління. У свою чергу, принцип економічності передбачає встановлення співвідношення застосованих сил і засобів досягнення цілей у порівнянні з отриманими результатами діяльності зазначених органів влади. Інакше кажучи об'єми фінансових витрат від діяльності відповідних органів влади мають бути меншими по відношенню до того соціального ефекту, що отримують люди, громада чи держава в цілому від їх роботи. Натомість, суть принципу програмності полягає у розробленні і прийнятті центральними органами виконавчої влади зі спеціальним статусом різних програм, стратегій, концепцій чи інших актів програмного характеру з питань їх функціонування та можливого реформування.

Принцип відповідальності центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом означає, що вони несуть відповідальність (юридичні наслідки) за здійснювану ними владно-управлінську діяльність. Це ж, зокрема

стосується очільників (керівників) цих органів влади за неналежне виконання ними своїх повноважень перед народом або вищим органом влади [2, с. 27].

Такі принципи як принцип рівного доступу до державної служби та принцип професійної компетентності стосуються більше працівників центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом, ніж самих публічно-владних інституцій, дотримання яких, водночас, прямо впливає на якість і результативність їх роботи. Перший принцип, який прямо передбачений ч. 2 ст. 38 Конституції України, означає, що забороняється будь-яка форма проявів дискримінації, встановлення органом влади або керівником необґрунтованих обмежень чи надання необґрунтованих переваг певним категоріям осіб під час їх вступу та проходження державної служби. Водночас не забороняється введення обґрунтованих професійних вимог і обмежень (наприклад, наявність досвіду провадження управлінської діяльності на керівних посадах, ступінь вищої освіти не нижче магістра для категорій посад «А» і «Б» тощо) [32, с. 62]. Суть іншого принципу полягає у здатності службовців центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом в межах власних повноважень володіти та застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для належного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку [42].

До спеціальних принципів діяльності центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом належать принципи, що представлені на Додатку А. До речі, деякі науковців вказані принципи не відносять до спеціальних, наголошуючи на тому, що не має ніякого практичного значення поділяти принципи функціонування вказаних органів влади на певні групи.

Отже, принципами діяльності центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом є керівні засади (ідеї) організації та діяльності цих органів влади, що зумовлені об'єктивними закономірностями існування,

розвитку людини і суспільства та закріпленні у нормах права. До таких принципів відноситься: законність, демократизм, відкритість і прозорість, пріоритетність прав та свобод людини, гуманізм. Також це принципи: політичної неупередженості, єдиноначальності та колегіальності, забезпечення єдності державної політики, системності та підпорядкованості, об'єктивності, економічності та програмності, відповідальності, рівного доступу до державної служби та професійної компетентності. Окремо ще виділяють принцип вторинності, єдності централізованої побудови, підконтрольності та підзвітності. Всі ці принципи не існують окремо один від одного, а тісно взаємопов'язані між собою, комплексне дотримання яких є гарантією правомірності, якості та результативності функціонування центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом.

1.3. Становище центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом у правовій площині

Згідно зі ст. 16 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» центральні органи виконавчої влади утворюються для виконання окремих функцій з реалізації державної політики як служби, агентства, інспекції, комісії, бюро, діяльність яких спрямовується та координується урядом через відповідних міністрів згідно із чинним законодавством [59].

Сутнісні відмінності, які дозволяють частково розмежувати зазначені організаційно-правові форми інших центральних органів виконавчої влади, закріплені у вказаному вище Законі і розкриваються через три силогізми ролей (див. Рис. 1.2) [59].

Рис. 1.2. Варіанти утворення центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом

Аналізуючи норми Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» можна визначити становище центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом у правовій площині, виокремивши особливості їх адміністративно-правового статусу.

Перша особливість правового статусу таких публічно-владних інституцій полягає у їх назві. Деякі дослідники акцентують увагу на тому, що для розмежування назв центральних органів виконавчої влади законодавець застосував показник не виключності, а переважності («більшість функцій»). При цьому, як стверджує О.П. Хамходера, «головним має залишатися сутнісний критерій, що є важливішим за формальний (кількісний)» [72, с. 31]. Таким чином, відсутність чіткого дотримання правила функціонального розмежування назв центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом створює підстави існування інших центральних органів виконавчої влади із непередбаченою нормативно загальною назвою: адміністрація, фонд, інститут

(наприклад, Адміністрація Державної прикордонної служби, Український інститут національної пам'яті, Пенсійний фонд, Державний комітет телебачення і радіомовлення тощо). Зазначений факт не створює кардинальної проблеми, але є свідченням формального відступу від змісту закону та вносить елемент дисгармонії у систему центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом, ускладнюючи її сприйняття та, в цілому нормальне їх функціонування. Оскільки в ч. 1 ст. 16 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» вказаний вичерпний перелік назв, які можуть мати інші центральні органи виконавчої влади, натомість на практиці існують органи виконавчої влади з іншими загальними найменуваннями.

У 2019 р. законодавець розширив перелік інших центральних органів виконавчої влади, додавши слово «комісії», а в 2021 р. – «бюро». До речі, існуюча система розрізнення інших центральних органів виконавчої влади за функціональним критерієм вперше була піддана змінам після 2010 р., коли вона в останнє модифікувалася (прийняття Указу Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади», відповідно до якого відбулась оптимізація системи центральних органів виконавчої влади в рамках проведення чергового етапу адміністративної реформи [54]). Внесення таких змін було зумовлено необхідністю приведення у відповідність до Конституції України статусу Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг на виконання Рішення Конституційного Суду України від 13 червня 2019 р. № 5-р/2019. Оскільки до цього вказана комісія мала статус постійно діючого незалежного державного колегіального органу. Однак, з аналізу положень Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» можна зробити висновок про те, що за функціональним призначенням, сферою діяльності, компетенцією дана комісія має ознаки центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом.

Враховуючи все це, Конституційний Суд України постановив, що «утворення постійно діючого незалежного державного колегіального органу, який за функціональним призначенням, сферою діяльності, повноваженнями має ознаки центрального органу виконавчої влади, але не підпорядковується Кабінету Міністрів України і не належить до системи органів виконавчої влади, не узгоджується з Конституцією. Основний Закон України допускає утворення органу державної влади, який здійснюватиме державне регулювання, моніторинг і контроль за діяльністю суб'єктів господарювання у сферах енергетики і комунальних послуг, як центрального органу виконавчої влади» [64].

Окремо хотілося б звернути увагу на такий своєрідний організаційно-правовий «ляпас» як відсутність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг у переліку центральних органів виконавчої влади в Постанові Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 10 вересня 2014 р. № 442 [53]. А на офіційному сайті Кабінету Міністрів України ця Комісія зазначена у розділі «Інші органи виконавчої влади» як колегіальний орган [18]. Таким чином, прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення конституційних принципів у сферах енергетики та комунальних послуг», яким було змінено статус Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг [40], не супроводжувалось належним відображенням цих нововведень в інших нормативно-правових актах, зокрема, в підзаконному акті, що закріплює схему спрямування і координації діяльності центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом та містить систематизований актуальний перелік всіх центральних органів виконавчої влади [34, с. 284]. Переконані, що наявність таких організаційно-правових колізій негативно впливає на якість вітчизняного законодавства, ефективність функціонування системи публічного управління загалом та свідчить про

відсутність чітких стратифікаційних зв'язків між різними рівнями правового впорядкування ідентичних питань.

В Законі України «Про центральні органи виконавчої влади» не закріплено функціональної специфіки групи органів, в назві яких міститься слово «комісія». Інакше кажучи в систему центральних органів виконавчої влади був введений новий вид органу влади – комісія, назва якого не отримала змістовного (власного сутнісного) навантаження.

Взагалі слово «комісія» з латинської перекладається як доручення. У вітчизняній юридичній енциклопедії наведено таке визначення цього терміну: «Уповноважена група осіб, обрана чи призначувана для виконання тимчасового або постійного доручення чи попередньої розробки будь-якого питання, а також виконання організаційних заходів» [75, с. 114].

Комісіями називаються значна кількість утворень із неоднорідними цільовими, компетенційними, темпоральними, галузевими характеристиками. Спільною ж для них є ознака організаційної форми буття – колегіальність прийняття рішень, а не напряду діяльності. Ця ознака підтверджується шляхом перевірки структурних особливостей всіх інших «комісій» у державному апараті: Комісія з питань вищого корпусу державної служби, конкурсні і дисциплінарні комісії, поліцейські комісії, Національна комісія з питань закордонних українців, Вища кваліфікаційна комісія суддів, Державна комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій тощо.

Отже, якщо виходити з етимологічної характеристики та прикладного дослідження досліджуваного поняття, комісією є інституція, яка створена спеціально для спільного (колективного, групового) виконання певного поставленого завдання (розробки будь-якого конкретного питання, здійснення організаційних заходів, вирішення кадрових питань тощо).

Якщо говорити про слово «бюро» у назвах центральних органів виконавчої влади, то його використання було пов'язано із проведенням

антикорупційної реформи в Україні починаючи з 2014–2015 рр. Однак, офіційного закріплення у Законі України «Про центральні органи виконавчої влади» вказане слово отримало із прийняттям Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» від 28 січня 2021 р. № 1150-IX [39]. У широкому розумінні слово «бюро» означає колегіальний орган для виконання певної роботи; назва ряду установ у сфері обслуговування.

Друга особливість адміністративно-правового статусу центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом полягає у тому, що вони мають специфічні функції та наділені вузьким колом завдання – чи це здійснення антикорупційних заходів, чи це реалізація державної політики у сфері приватизації, оренди, використання та відчуження державного майна, чи це здійснення державного нагляду за ринком азартних ігор тощо.

Третьою особливістю правового статусу центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом є специфічний порядок вирішення кадрових питань. Для цих органів є характерним особливий порядок призначення та звільнення з посад голів та заступників голів. Наприклад, Голова Антимонопольного комітету України, Голова Фонду державного майна України, Голова Державного комітету телебачення і радіомовлення України призначаються на посади за поданням Прем'єр-міністра України та звільняються з посад парламентом, а їх заступники – урядом за поданням Прем'єр-міністра України. Голова Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, призначається на посаду урядом за результатами конкурсу. При цьому відбором кандидата на цю посаду займається конкурсна комісія, члени якої обираються з числа осіб, які не є особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, мають бездоганну ділову репутацію, високий суспільний авторитет, а також досвід роботи, пов'язаний з участю у формуванні та/або реалізації політики у сферах кримінальної юстиції

або запобігання і протидії корупції [37].

Окрім того, строк повноважень керівництва центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом є законодавчо визначеним. Наприклад, Голова Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, призначається на посаду строком на п'ять років та не більше двох строків підряд [37]. У свою чергу, строк повноважень Голови Антимонопольного комітету України становить сім років та не більше двох строків підряд [38]. Голова та члени Національного агентства з питань запобігання корупції не можуть обіймати цю посаду більше ніж чотири роки та понад два строки підряд [44].

Також законодавством, як правило, встановлено спеціальні вимоги до членів центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом. Так, наприклад, членом Національного агентства з питань запобігання корупції може бути лише громадянин України, не молодший тридцяти п'яти років, який має вищу освіту, володіє державною мовою та здатний за своїми діловими та моральними якостями, освітнім і професійним рівнем, станом здоров'я виконувати відповідні службові обов'язки. Водночас не може бути призначена на посаду члена Національного агентства особа, яка:

- 1) «за рішенням суду визнана недієздатною або дієздатність якої обмежена;
- 2) має судимість за вчинення злочину, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку (крім реабілітованої особи);
- 3) притягалася на підставі обвинувального вироку, який набрав законної сили, до кримінальної відповідальності за вчинення корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією;
- 4) яка не є громадянином України або набула громадянство чи підданство іншої держави;

- 5) не пройшла спеціальну перевірку або не надала згоди на її проведення;
- 6) не подала відповідно до цього Закону декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік;
- 7) упродовж одного року до подання заяви на участь у конкурсі на заміщення цієї посади, незалежно від тривалості, входила до складу керівних органів політичної партії» [44].

Четвертою особливістю правового статусу центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом є особливий порядок їх підконтрольності та підзвітності. Наприклад, Фонд державного майна України відповідальний перед Президентом України, а його діяльність спрямовується і координується урядом. Окрім того, Фонд державного майна України зобов'язаний подавати: щомісяця голові держави та уряду інформацію про хід виконання Державної програми приватизації; щокварталу – голові держави, уряду та парламенту аналітичну довідку про роботу та хід виконання Державної програми приватизації; щороку – голові держави, уряду та парламенту звіт про роботу та хід виконання Державної програми приватизації [58].

Національне агентство з питань запобігання корупції є підконтрольним та відповідальним перед парламентом та підзвітним уряду України. Контроль за тим, як витрачаються кошти цим агентством здійснює Рахункова палата, шляхом проведення аудиту один раз на два роки. Громадський контроль за діяльністю Національного агентства з питань запобігання корупції забезпечується через Громадську раду при цьому ж агентстві, яка утворюється та формується урядом з 15 осіб за результатами конкурсу. Це агентство готує щорічні звіти про свою діяльність, які після затвердження Громадською радою оприлюднюються на його офіційному веб-сайті [44].

Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів є підзвітним парламенту, підконтрольним та відповідальним перед урядом

України. Щороку комісією із зовнішнього контролю проводиться незалежна оцінка ефективності його діяльності. Ця комісія складається із трьох осіб, кожна з яких щороку призначає Президент, парламент та уряд України. Ці особи повинні мати не менш як десятирічний досвід роботи в органах досудового розслідування, прокуратури, адвокатурі, наукових установах, судах в іноземних державах та/або в міжнародних організаціях, необхідні знання та навички для проведення такої оцінки, а також мають бездоганну ділову репутацію. Громадський контроль за діяльністю цього агентства забезпечується через Громадську раду, яка утворюється урядом у складі дев'яти осіб за результатами конкурсу. Також це агентство, аналогічно як і Національне агентство з питань запобігання корупції, готує щорічні звіти про свою діяльність, які оприлюднюються до 15 квітня включно на офіційному веб-сайті [37].

П'ятою особливістю центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом є наявність спеціальних гарантій діяльності для їх членів. Наприклад, особисті і майнові права працівників Антимонопольного комітету України охороняються законом нарівні з працівниками правоохоронних органів. Голові Антимонопольного комітету України, його заступникам та державним уповноваженим після закінчення строку їх повноважень надається попередня робота (посада), місце навчання, а у разі неможливості – рівноцінна робота на іншому підприємстві, в установі, організації, або вони зараховуються до резерву кадрів державної служби Антимонопольного комітету України за посадою, що відповідає їх професійному рівню з урахуванням рангу державного службовця. На період працевлаштування за колишніми Головою, його заступниками та державними уповноваженими Антимонопольного комітету зберігається середньомісячний заробіток, але не більше одного року [38].

Особливі гарантії передбачені також і для членів Національного агентства з питань запобігання корупції. Зокрема, повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення члену даного органу може бути здійснено лише

Генеральним прокурором України. З клопотанням про відсторонення від посади члена Національного агентства, який підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину, має право звернутися у встановленому законом порядку Генеральний прокурор України або його заступник. Члени та службовці апарату цього агентства, їх близькі особи та майно перебувають під захистом держави. У разі надходження відповідної заяви від члена Національного агентства з питань запобігання корупції органи Національної поліції вживають необхідних заходів для забезпечення безпеки члена цього агентства, його близьких осіб, а також збереження їх майна [44].

Останньою особливістю центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом є те, що всі вони наділені правом видавати нормативно-правові акти. Хоча відповідно до Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» центральні органи виконавчої влади (окрім міністерств) мають право видавати акти лише організаційно-розпорядчого характеру.

На кінець хотілося б зазначити, що у вітчизняній системі центральних органів виконавчої влади існують органи, які хоча і не мають спеціального статусу, проте за характером компетенції та особливостями правової природи мають бути віднесені до центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом. Такими органами, на наш погляд, є: Державне бюро розслідувань, Національне агентство України з питань державної служби та Пенсійний фонд.

Таким чином, враховуючи вищевикладене можна узагальнити, що центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом посідають особливе становище у правовій площині, оскільки вони мають особливий адміністративно-правовий статус, що вирізняє їх з-поміж інших публічно-владних інституцій. Це: своєрідні завдання та функції; особливий порядок вирішення кадрових питань; специфічний порядок їх підконтрольності та підзвітності; наявність спеціальних гарантій діяльності для їх членів; право видавати нормативно-правові акти.

Висновки до Розділу 1

Центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом є державним органом влади, якому притаманні всі ознаки останнього. Водночас специфіка діяльності центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом передбачає наявність у нього певних особливих рис, які допомагають відрізнити його від інших органів влади.

Принципами діяльності центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом є керівні засади організації та діяльності цих органів влади, що зумовлені об'єктивними закономірностями існування, розвитку людини і суспільства та закріпленні у нормах права. До таких принципів відноситься: законність, демократизм, відкритість і прозорість, пріоритетність прав та свобод людини, гуманізм, політична неупередженість, єдиноначальність і колегіальність, забезпечення єдності державної політики, системність і підпорядкованість, об'єктивність, економічність та ін. Всі ці принципи не існують окремо один від одного, а тісно взаємопов'язані між собою.

Центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом посідають особливе становище у правовій площині, оскільки вони мають особливий адміністративно-правовий статус, що вирізняє їх з-поміж інших публічно-владних інституцій. Разом із тим, вітчизняна нормативно-правова база не містить чітких критеріїв віднесення тієї чи іншої владної установи до центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОКРЕМИХ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИМ СТАТУСОМ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

2.1. Органи виконавчої влади, до сфери діяльності яких входить захист конкуренції, питання публічних закупівель та управління державним майном

На сьогоднішній день центральними органами виконавчої влади зі спеціальним статусом, до сфери діяльності яких входить захист конкуренції, питання публічних закупівель та управління державним майном є Антимонопольний комітет України та Фонд державного майна України.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» від 26 листопада 1993 р. № 3659-ХІІ, Антимонопольним комітетом є орган влади із спеціальним статусом, підконтрольний Президенту і підзвітний парламенту, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері публічних закупівель [38].

У широкому розумінні слово «антимонопольний» означає «спрямований проти виняткового права (монополії) в якій-небудь галузі діяльності установи, фірми тощо» [27, с. 48]. У свою чергу, монополією є «особливе становище когось, яке надає переваги проти інших; виняткове право на виробництво, торгівлю тощо, що належить одній особі, групі осіб, державі» [27, с. 48].

В ч. 2 ст. 1 вказаного вище Закону «особливості спеціального статусу Антимонопольного комітету України обумовлюються його завданнями та повноваженнями, в тому числі роллю у формуванні конкурентної політики,

визначаються цим Законом, іншими актами законодавства і полягають, зокрема, в особливому порядку призначення та звільнення Голови комітету, його заступників, державних уповноважених комітету, уповноважених з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель, голів територіальних відділень комітету, у спеціальних процесуальних засадах діяльності комітету, наданні соціальних гарантій, охороні особистих і майнових прав працівників комітету на рівні з працівниками правоохоронних органів, в умовах оплати праці» [38].

Одразу ж хотілося б підкреслити, що наявність такої правової норми у чинному законодавстві, що чітко розкриває особливості спеціального адміністративно-правового статусу Антимонопольного комітету є позитивним аспектом у практичній реалізації ним своїх завдань і функцій, взаємодії з іншими органами влади та в цілому окресленню його місця в системі публічного управління. На жаль, про інші центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом такі дані на нормативному рівні не прописані, про що мова безпосередньо йшла у попередньому пункті роботи.

Основним завданням Антимонопольного комітету є участь у формуванні та реалізації конкурентної політики в частині, що представлено на Рис. 2.1. Виходячи із цього можна говорити про те, що Комітет має широкі повноваження з контролю над дотриманням правил конкуренції всіма суб'єктами господарювання та органами державної влади, розробляє та запроваджує методи захисту конкуренції, контролює механізми регулювання цін на товари та послуги суб'єктів природних монополій на всій території України. Відповідно, діяльність цього органу влади з виявлення та припинення порушень законодавства про захист конкуренції зосереджується на таких напрямках:

- припинення зловживань монопольним становищем на ринках житлово-комунального господарства, паливно-енергетичного комплексу, агропромислового комплексу, охорони здоров'я та лікарських засобів тощо;

- припинення антиконкурентних державних органів у сфері надання адміністративних послуг та узгоджених дій суб'єктів господарювання під час проведення конкурсних процедур закупівель;
- припинення недобросовісної конкуренції на ринках агропромислового комплексу [65, с. 233].

Рис. 2.1. Основні завдання Антимонопольного комітету України

Незважаючи на широкий обсяг повноважень, Антимонопольний комітет має подвійний характер функціональних обмежень. З одного боку він має право здійснювати контроль та накладати санкції лише в певній сфері (у сфері контролю над дотриманням законодавства про економічну конкуренцію й антимонопольного законодавства), а з іншого – жоден інший орган не має

аналогічних повноважень та обов'язків у вказаних правовідносинах. Інакше кажучи Антимонопольний комітет України є вузькоспеціалізованим органом влади, у користуванні якого перебуває значний арсенал правових засобів й інструментів (при цьому у більшості випадків ширшим за наявний у розпорядженні інших контролюючих органів влади), що спрямований і використовується виключно в конкретній законодавчо визначеній сфері. Відповідно пріоритетними аспектами його діяльності, що забезпечують розвиток конкурентних відносин є:

Рис. 2.2. Пріоритетні аспекти діяльності Антимонопольного комітету України

Антимонопольний комітет України складається із Голови та восьми державних уповноважених, з числа яких призначаються два заступника Голови Комітету. До системи Антимонопольного комітету входить сам Комітет та відповідні його територіальні відділення. На сьогодні, у зв'язку із проведенням реформи територіальних відділень Комітету (див. Додаток Б), таких відділень нараховується шість (до запровадження змін їх кількість становила 24), які відповідно знаходяться у містах Києві, Харкові, Дніпрі, Одесі, Вінниці та Львові.

Водночас в інших обласних центрах організовано відокремлені відділи без статусу юридичної особи (див. Таблиця 2.1 та Додаток В). До речі, подібним шляхом в Україні вже реформовані територіальні підрозділи Рахункової палати, Державної аудиторської служби України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Міністерства юстиції. Фахівці переконанні, що такі зміни сприяють не лише скороченню адміністративних витрат, а й дають змогу створити гнучку та ефективну систему управління у відповідних сферах, остаточно уніфікувати правозастосовну практику в регіонах, знизити залежність від обласних органів влади та потенційність виникнення корупційних ризиків [63].

Таблиця 2.1

Міжобласні територіальні відділення Антимонопольного комітету України

Північне відділення	Київська, Житомирська, Чернігівська, Черкаська області
Західне відділення	Львівська, Рівненська, Волинська, Івано-Франківська та Закарпатська області
Південне відділення	Одеська, Херсонська та Миколаївська області
Південно-західне відділення	Хмельницька, Вінницька, Тернопільська та Чернівецька області
Південно-східне відділення	Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська області
Східне відділення	Харківська, Сумська, Полтавська, Донецька та Луганська області

Окрім того, відповідно до ч. 7 ст. 6 Закону України «Про Антимонопольний комітет» до органів Комітету входять адміністративні колегії Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень, Комісія (комісії) з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель, уповноважені з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель [38].

Додатково хотілося б зазначити, що Антимонопольний комітет та його

територіальні відділення є незалежними від інших органів публічної влади, їх посадових осіб та суб'єктів господарювання, а також політичних партій, інших об'єднань громадян чи їх органів. Відповідно втручання вказаних суб'єктів у діяльність Комітету та його територіальних відділень забороняється, за винятком випадків передбачених чинним законодавством. При цьому здійснення у будь-якій формі впливу на працівників Антимонопольного комітету та його територіальних відділень, з метою перешкоджання виконанню ними службових обов'язків або прийняття неправомірного рішення, тягне за собою притягнення до відповідальності [38].

Таким чином, враховуючи вищевикладене можна узагальнити, що Антимонопольний комітет є центральним органом влади зі спеціальним статусом, особливостями функціонування якого є виявлення факту монополізації чи недобросовісної конкуренції та пошуку шляхів сприяння розвитку конкурентних відносин в Україні.

Фонд державного майна України – це «центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом, що «реалізує державну політику у сфері приватизації, оренди, використання та відчуження державного майна, управління об'єктами державної власності, у тому числі корпоративними правами держави щодо об'єктів державної власності, що належать до сфери його управління, а також у сфері державного регулювання оцінки майна, майнових прав та професійної оціночної діяльності» [58].

Цей Фонд було створено в 1991 р. з метою здійснення державної політики в сфері приватизації державного майна. У лютому 1994 р. Президент видав Указ «Про єдину систему органів приватизації в Україні» № 56/94, яким фактично було сформовано сучасну вітчизняну систему органів приватизації [43]. А вже з 1999 р., у зв'язку із прийняттям іншого Указу Президента «Про зміни в системі центральних органів виконавчої влади України» № 248/99, Фонд державного майна ввійшов до переліку центральних органів виконавчої влади [50]. Статус

цього органу влади у 2010 р. був підтверджений вже новим Указом Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» № 1085/2010 [54].

До основних завдань Фонду державного майна, який відповідальний перед Президентом, спрямовується і координується урядом належать:

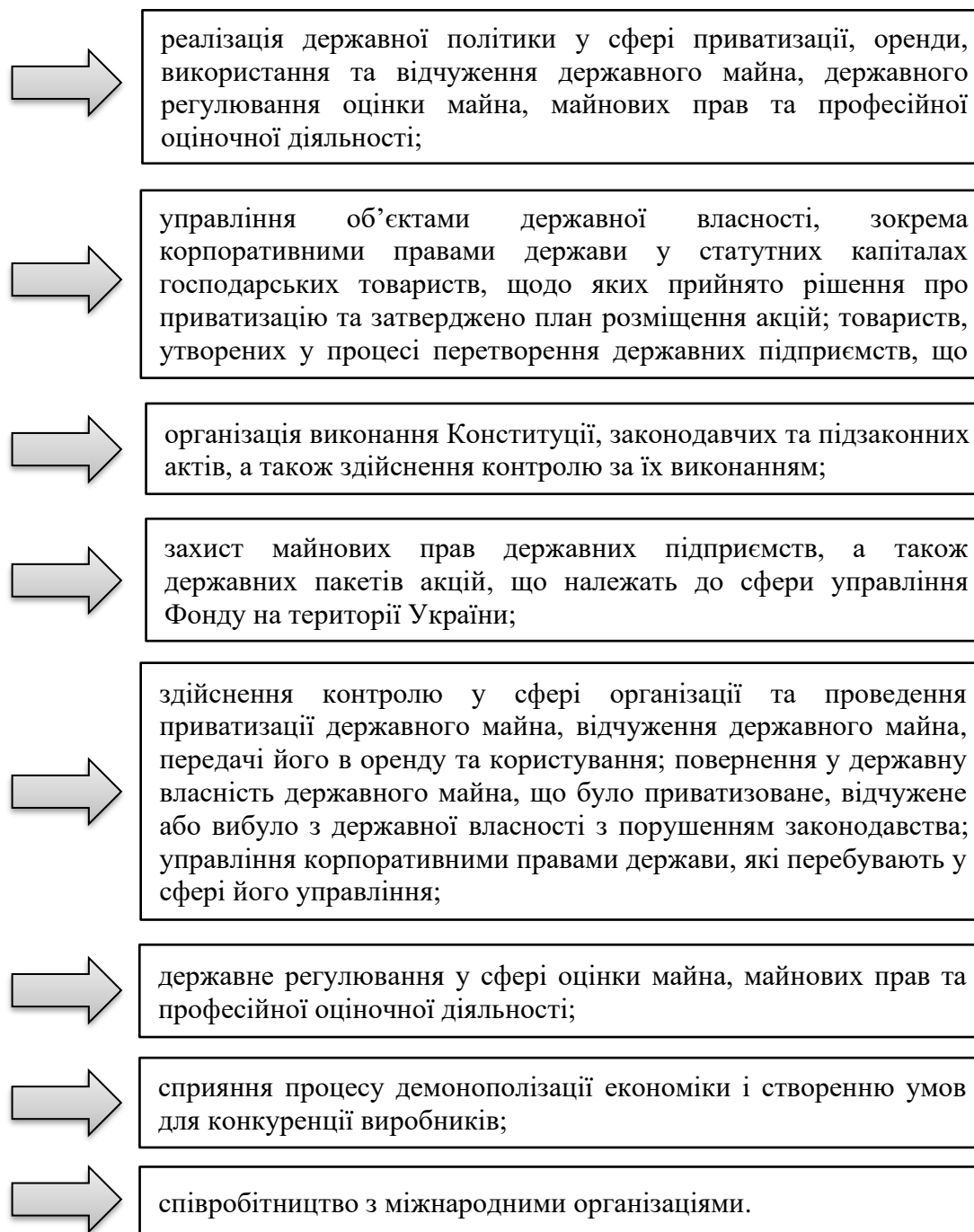

Рис. 2.3. Завдання Фонду державного майна України

Враховуючи перелік завдань Фонду державного майна можна узагальнити, що коло його повноважень поширюється на такі сфери як: нормативне забезпечення; управління корпоративними правами держави; приватизація державного майна, його оренда й оцінка, оцінка майнових прав та професійної оціночної діяльності; розпорядження земельними ділянками державної власності; формування і ведення Єдиного реєстру об'єктів державної власності; управління підприємствами та організаціями, заснованими на державній власності, що перебувають у сфері його управління; залучення та використання міжнародної фінансової, технічної допомоги та ін. [58].

До складу Фонду державного майна України входять апарат та регіональні відділення (представництва), яких на сьогоднішній день нараховується двадцять чотири. Ці представництва разом із Фондом взаємодіють із парламентом, органами виконавчої влади, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом, а також з органами місцевого самоврядування, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, підприємствами, установами та організаціями.

Аналогічно як і з Антимонопольним комітетом, втручання у діяльність Фонду та його представництв інших органів публічної влади, їх посадових осіб, політичних партій та представників громадськості забороняється, крім випадків передбачених чинним законодавством. Відповідно здійснення у будь-якій формі впливу на працівників Фонду та його представництв, з метою перешкоджання виконанню ними службових обов'язків або прийняття неправомірного рішення, тягне за собою притягнення до відповідальності [58].

На сьогоднішній день в управлінні Фонду державного майна перебуває 281 господарське товариство з державною часткою у статутному капіталі. Надходження від сплати дивідендів та перерахування частини чистого прибутку господарських товариств, які перебувають в його управлінні є найвищими за останні 10 років та становлять 1,65 млрд грн. Більш того, з 2000 р. до

державного бюджету Фондом перераховано 12,19 млрд грн надходжень від оренди державного майна (безпосередньо у 2022 р. від оренди державного майна надійшло 575,04 млн грн, що становить 44,2% виконання річного плану). За підсумками минулого року до загального фонду Державного бюджету від приватизації державного майна та інших надходжень, безпосередньо пов'язаних процесом приватизації, перераховано більше 1,7 млн грн [16]. Це при тому, що на ефективність роботи цього Фонду впливали блокування судами процесу великої приватизації, не передача у встановлений строк об'єктів приватизації та інші фактори.

Отже, Фонд державного майна України є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, ключовою метою функціонування якого є підвищення інвестиційної привабливості і конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Для досягнення вказаної мети Фонд наділяється широким колом повноважень у сфері управління корпоративними правами держави, приватизації державного майна, його оренди й оцінки, розпорядження земельними ділянками державної власності, залучення та використання міжнародної фінансової і технічної допомоги тощо.

2.2. Органи виконавчої влади у сфері запобігання та протидії корупції

Центральними органами виконавчої влади зі спеціальним статусом у сфері запобігання та протидії корупції є: Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України та Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. Розглянемо окремо кожний орган влади більш детально.

У 2015 р. було створено, а вже наступного року розпочало свою діяльність Національне агентство з питань запобігання корупції, після відбору та призначення мінімальної кількості членів Агентства і працівників апарату, виділення приміщення, прийняття необхідних підзаконних актів тощо.

Національне агентство з питань запобігання корупції є «центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику» [44]. Цей орган утворено урядом України з метою організації роботи із запобігання вчиненню корупційних правопорушень та правопорушень пов'язаних з корупцією, шляхом виявлення та усунення чинників, які дають змогу вчиняти корупційні правопорушення, здійснення контролю за дотриманням чиновниками, політиками та політичними партіями антикорупційних правил, роботи з викривачами корупції тощо. Враховуючи особливе призначення цього Агентства у чинному законодавстві закріплені гарантії його незалежності від будь-якого впливу чи втручання у роботу.

Національне агентство з питань запобігання корупції є багатоцільовою установою, ключовим завданням якої є реалізація комплексного підходу і зосередження у межах однієї установи всіх основних функцій з попередження та боротьби з корупцією. З урахуванням цього Агентство здатне забезпечити реалізацію таких функцій як: аналітична діяльність, розроблення політики, технічна допомога, здійснення відкритого доступу до інформації, взаємодія з громадянським суспільством, моніторинг тощо [6].

Вказане Агентство очолює голова, який призначається на посаду строком на 4 роки та звільняється з посади урядом України в порядку, визначеному чинним законодавством. Голова Агентства може мати трьох заступників, яких він особисто призначає та звільняє з посади. Організаційне, інформаційно-довідкове та інше забезпечення діяльності здійснює його апарат. Окрім того, у складі Агентства функціонують різні департаменти, управління, відділи. Також

рішенням голови Агентства можуть створюватися не більше шести його територіальних органів, юрисдикція яких може не збігатися з адміністративно-територіальним поділом країни [44].

Враховуючи мету та завдання, які покладені на Національне агентство з питань запобігання корупції, до кола його повноважень входить:

Рис. 2.4. Завдання Національного агентства з питань запобігання корупції

Враховуючи перелік завдань Національного агентства з питань запобігання корупції більш детально хотілося б звернути увагу на окремі його повноваження. Так, наприклад, проведення аналітичної роботи є важливою складовою роботи цього Агентства щодо стану й ефективності запобігання корупції органами публічної влади. Ця робота проводиться на основі застосування Методики стандартного опитування щодо рівня корупції в Україні, схваленої рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 12 січня 2017 року № 12. Дана методика розроблена з метою «створення уніфікованого інструментарію моніторингу ситуації у сфері протидії корупції в Україні, який дасть змогу фіксувати динаміку показників поширеності корупції та сприйняття населенням ефективності антикорупційної діяльності» [29]

На Національне агентство з питань запобігання корупції покладено обов'язок ведення і забезпечення нормальної роботи двох основоположних антикорупційних реєстрів:

1) Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування – електронна онлайн-система, що дозволяє вносити, перевіряти та оприлюднювати майнові декларації публічних службовців та інших осіб, що за законом зобов'язані це робити. Функціональні можливості Реєстру забезпечують:

- «створення, збереження, подання та перегляд електронних документів суб'єктів декларування;
- пошук за ключовими словами;
- моніторинг відвідувань та дій з даними Реєстру його користувачами;
- захист даних від несанкціонованого доступу;
- розмежування та контроль доступу до даних Реєстру;
- наявність зручних для користувачів інтерфейсів та сервісів;
- відповідність електронних документів визначеним правилам;

- електронну ідентифікацію користувачів, крім користувачів публічної частини Реєстру;
- інтеграцію та обмін даними з інформаційно-комунікаційними і довідковими системами, реєстрами, банками даних;
- можливість формування статистичних даних Реєстру» [47].

2) Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення – це портал, де міститься інформація про всіх фізичних та юридичних осіб, які вчинили корупційні правопорушення та/або пов'язані з корупцією правопорушення. Цей реєстр розроблено з метою:

- «забезпечення єдиного обліку осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, та юридичних осіб, до яких застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення;
- забезпечення в установленому порядку проведення спеціальної перевірки відомостей стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком;
- аналізу відомостей про осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, з метою визначення сфер державної політики та посад, пов'язаних з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, з найбільш корупційними ризиками, а також формування та реалізації державної антикорупційної політики» [46].

Інформація у цьому реєстрі оновлюється шляхом додання Національним агентством з питань запобігання корупції електронної копії рішення суду з Єдиного державного реєстру судових рішень та завіреної в установленому порядку паперової копії розпорядчого документа про накладення дисциплінарного стягнення.

Низка повноважень Національного агентства з питань запобігання

корупції спрямовані на тісну співпрацю з громадськістю щодо:

1) інформування суспільства про здійснювані заходи у сфері запобігання корупції та реалізація заходів, спрямованих на формування у свідомості громадян негативного ставлення до корупції;

2) залучення громадян до розробки, реалізації та моніторингу антикорупційної політики;

3) стимулювання повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних правопорушень та правопорушень пов'язаних із корупцією;

4) залучення до проведення громадської антикорупційної експертизи проектів нормативних актів, моніторингу чинного законодавства на наявність у ньому корупціогенних норм;

5) надання роз'яснень положень антикорупційного законодавства;

6) здійснення замовлень на проведення наукових, соціологічних чи іншого роду досліджень, з питань запобігання корупції [67, с. 312].

Враховуючи вищезазначене, можна узагальнити, що ключова роль функціонування Національного агентства з питань запобігання корупції полягає саме у здійсненні превентивної діяльності. Відповідно для цього Агентство ставить перед собою такі завдання як:

- забезпечення ефективної роботи превентивних антикорупційних підрозділів;

- запровадження дієвих антикорупційних програм у діяльності органів публічної влади;

- підвищення рівня стандартів доброчесності публічних службовців та осіб уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування;

- здійснення ефективного контролю за дотриманням вимог законодавства щодо подання е-деклярацій, належної перевірки поданих деклярацій та виявлення фактів порушення вимог фінансового контролю;

- постійний моніторинг рівня корупції в Україні;
- удосконалення системи державного контролю за фінансуванням політичних партій [61, с. 152].

У 2015 р. було утворено Національне антикорупційне бюро України, що було одним із пунктом Коаліційної угоди парламентської більшості («Європейська більшість») та вимогою Міжнародного валютного фонду.

Це Бюро є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, на який безпосередньо покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних та інших кримінальних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових. Відповідно ключовим завданням НАБУ є «протидія корупційним та іншим кримінальним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці, а також вжиття інших передбачених законом заходів щодо протидії корупції» [52].

Діяльністю цього Бюро, яка спрямовується і координується урядом, керує його директор. Бюро складається із центрального і територіальних управлінь. Чинним законодавством визначено, що таких утворень не повинно бути більше семи, водночас допускається можливість утворення додаткових територіальних управлінь. При цьому гранична чисельність центрального та територіальних управлінь Національного антикорупційного бюро має становити 700 осіб, у тому числі не більше 500 осіб начальницького складу [52]. На сьогодні до переліку його територіальних управлінь входить Львівське, Одеське та Харківське, кожне з яких має свою структуру.

На Національне антикорупційне бюро України, відповідно до його призначення як важливого антикорупційного органу влади, для ефективного виконання обов'язків надається широке коло повноважень, сформульоване через перелік його обов'язків та прав, основні з яких наведені у Додатку Г.

Окрім того, Бюро може «від імені України надавати міжнародні доручення щодо проведення оперативно-розшукових та слідчих дій, укласти угоди про співробітництво з питань її повноважень з іноземними і міжнародними правоохоронними органами та організаціями, звертатися від імені України до іноземних державних органів в установленому законодавством України та відповідних держав порядку тощо» [52].

Враховуючи специфічну діяльність Національного антикорупційного бюро України, відповідно до чинного законодавства гарантується незалежність роботи цього органу влади (див. Рис. 2.5), дотримання якої є запорукою успішного здійснення антикорупційної діяльності у контексті пошуку і притягнення винних до відповідальності та запобігання вчиненню нових корупційних правопорушень та правопорушень пов'язаних із корупцією.

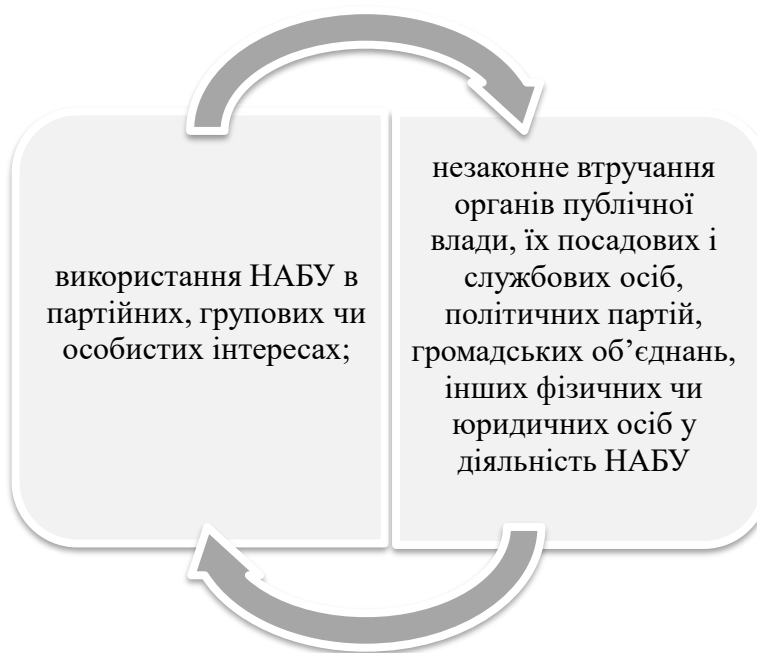

Рис. 2.5. Гарантії незалежності роботи Національного антикорупційного бюро України

Окремо хотілося б зазначити, що створення Національного антикорупційного бюро України, на думку деяких експертів, з якими ми частково погоджуємось, не виправдало своєї мети – утворення єдиного, високоефективного, спеціального антикорупційного органу влади, як це вже

відбулося у багатьох країнах світу та передбачено вимогами міжнародної спільноти. Ключовою причиною цього називають те, що діючий Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» значно обмежує повноваження цього органу влади, адже воно діє лише як орган боротьби із «високопосадовою» корупцією, для якої характерний значний розмір предмета злочину (грошові кошти чи інші цінності матеріального чи нематеріального характеру у великих розмірах) [7, с. 46-47].

Отже, на сьогодні Національне антикорупційне бюро України є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який займається протидією корупційним правопорушенням та правопорушенням пов'язаних із корупцією, які вчинені вищими посадовими особами та становлять загрозу національній безпеці країни. Інакше кажучи Бюро розслідує корупційні справи, до яких причетні виключно державні службовці категорії «А».

Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів було створено у 2016 р. (хоча фактично свою роботу цей орган влади розпочав із жовтня 2017 р.), як одна з умов щодо виконання Україною Плану дій з лібералізації візового режиму з Європейським Союзом та рекомендацій Організації економічного співробітництва і розвитку. Окрім того, для створення цього органу влади існували і внутрішні причини – потреба у вдосконаленні механізмів виявлення та розшуку активів, які було незаконно виведено за межі України внаслідок вчинення корупційних та інших злочинів, а також необхідність запровадження прозорих та ефективних механізмів управління арештованими активами.

Це Агентство є «центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері виявлення та розшуку активів, на які може бути накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими

активів та їх стягнення в дохід держави, та/або з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави або які конфісковано у кримінальному провадженні чи стягнуто за рішенням суду в дохід держави внаслідок визнання їх необґрунтованими» [51].

На сьогодні Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів створено за аналогом установ із повернення та управління активами, які успішно функціонують у державах-членах Європейського Союзу відповідно до рішення Ради Європейського Союзу № 2007/845/ЖНА від 6 грудня 2007 р. та інших його нормативних актів. В Україні за змістом, обсягом функцій і правовим статусом цього органу влади не має аналогів у вітчизняній системі органів державної влади [30].

Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів утворюється урядом, є підконтрольним та відповідальним перед ним та водночас є підзвітним парламенту України. Це Агентство складається із центрального апарату і шести територіальних управлінь: Центральне, Західне, Південне, Центрально-західне, Південно-східне та Північно-східне.

До завдань Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів відноситься:

- 1) «забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері виявлення, розшуку та управління активами, на які може бути накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави;

- 2) участь у забезпеченні представництва прав та інтересів України у закордонних юрисдикційних органах у справах, пов'язаних з поверненням в

Україну активів, одержаних від корупційних та інших кримінальних правопорушень;

3) здійснення міжнародного співробітництва у сфері виявлення, розшуку та управління активами» [37].

Враховуючи об'єм завдань, які покладені на цей орган влади, він уповноважений:

Рис. 2.6. Основні функції Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів

Окремо хотілося б додати, що Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів взаємодіє з органами досудового розслідування, прокуратури та суду шляхом:

1) «виконання звернень слідчого, детектива, прокурора, слідчого судді, суду з питань виявлення, розшуку, проведення оцінки та управління активами, а також щодо виконання рішень іноземних компетентних органів про накладення арешту та конфіскацію активів;

2) сприяння у розшуку належних приміщень, майданчиків для зберігання активів, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави і щодо яких управління не здійснюється Національним агентством;

3) надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги з питань, пов'язаних з виявленням, розшуком, проведенням оцінки та управлінням активами» [37].

Дане агентство також взаємодіє з Національним банком України, Фондом державного майна України, Міністерством юстиції України, НАЗК, центральними органами виконавчої влади, які реалізують державну податкову, митну політику та політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, та іншими державними органами [37].

Ефективність спільної роботи Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів з іншими публічно-владними та фінансовими установами підтверджується статистичними даними. Так, наприклад, за підсумками 2022 р. у рамках реалізації функції з виявлення та розшуку активів, на які може бути накладено арешт у кримінальному провадженні у 2022 р. до цього Агентства

надійшло більше 4 тис. звернення від правоохоронних органів щодо виявлення та розшуку активів (див. Таблиця 2.2) [33].

Таблиця 2.2

Кількість звернень від правоохоронних органів щодо виявлення та розшуку активів

Найменування правоохоронного органу	Кількість звернень (запитів)
Національна поліція	2 268
органи прокуратури	704
Бюро економічної безпеки України	453
Служба безпеки України	440
Державне бюро розслідувань України	424
іноземна юрисдикція та/або міжнародна інституція	41
Національне антикорупційне бюро	39
Орган військової прокуратури	32

За результатами опрацювання таких запитів Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів було виявлено та/або розшукано різноманітні активи (див. Таблиця 2.3) [33].

Таблиця 2.3

Перелік активів, які було виявлено та/або розшукано

Найменування активу	Кількість/сума
Автомобільний транспорт (шт.)	76
Авіаційний/повітряний транспорт (шт.)	1
Грошові кошти (млн. грн)	51,7
Грошові кошти (долар)	473 256
Грошові кошти (євро)	16 672
Житлова нерухомість (од.)	107
Земельні ділянки (шт.)	94
Майнові права інтелектуальної власності (шт.)	16
Морський та річковий транспорт (шт.)	3
Нежитлова нерухомість (од.)	28

Нематеріальні активи (од.)	1
С/г продукція (од.)	2
Цінні папери (грн.)	82 800
Частки у статутних капіталах (млн. грн.)	1 403, 98

За офіційними даними з початку 2023 р. Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів розшукало частки у статутних капіталах та грошові кошти загальною вартістю понад 27,6 млрд у гривневому еквіваленті. Зокрема, у травні поточного року за результатами опрацювання звернень правоохоронних органів та запитів Міністерства юстиції України, фахівці цього Агентства розшукали грошові кошти та корпоративні права (частки в статутних капіталах) на суму понад 3,5 млрд грн, 26 майнових прав інтелектуальної власності, 644 об'єкти житлової та нежитлової нерухомості, 799 земельних ділянок, 795 одиниць транспорту, 136 одиниць сільгосптехніки з комплектуючими, 10 одиниць іншого майна (товарів) [15].

Отже, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом уповноважений на виявлення та розшук активів – майна, на яке може бути накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави. Окрім того, це Агентство здійснює управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері виявлення та розшуку таких активів.

2.3. Органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізацію державної політики в інформаційній сфері

Із початком повномасштабного російського вторгнення на територію нашої держави суттєво посилились атаки ворога на кіберфронті та активізувалася його пропаганда, яка «просочується» в український інформаційний простір за допомогою різних засобів та інструментів. Від початку 2022 р. кількість кібератак на вітчизняні інформаційні системи зростає приблизно втричі порівняно з 2021 р. Основним джерелом таких кібератак є російські хакерські угруповання, більшість з яких фінансується російським урядом. Основною мішенню кібератак частіш за все стає критична інфраструктура України. Враховуючи таку ситуацію, ефективне функціонування органів виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізацію державної політики в інформаційній сфері є надважливим. До таких органів, на наш погляд, варто віднести Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України та Державний комітет телебачення і радіомовлення України.

Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України було утворено в 2006 р. на базі ліквідованого Департаменту спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації Служби безпеки України.

Ця Служба є «державним органом, який призначений для забезпечення функціонування і розвитку державної системи урядового зв'язку, Національної системи конфіденційного зв'язку, формування та реалізації державної політики у сферах криптографічного та технічного захисту інформації, кіберзахисту, поштового зв'язку спеціального призначення, урядового фельд'єгерського зв'язку, активної протидії агресії у кіберпросторі, а також інших завдань відповідно до закону» [41].

Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України підконтрольна парламенту, діяльність якої спрямовується та координується урядом. При цьому з питань, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки та оборони України, ця Служба підпорядковується і підконтрольна Президентові України [41].

Ключова мета діяльності Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, яка є складовою сектору безпеки і оборони України, полягає у забезпеченні національної безпеки України від зовнішніх і внутрішніх загроз. Для реалізації вказаної мети на Службу покладаються наступні завдання:

Рис. 2.7. Основні завданнями Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України

Згідно зі ст. 14 Закону України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України» та відповідно до визначених завдань на вказану Службу покладаються 93 обов'язки. Більш того, цей орган влади формує державну політику в 16 сферах. Такий обсяг компетенції говорить про важливу роль й необхідність (особливо в умовах воєнного стану та постійних кіберзагроз) функціонування Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та вагоме місце, яке вона займає у вітчизняній системі публічного управління [41].

Враховуючи зазначене варто підкреслити, що провідною функцією Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації є здійснення саме державний контроль за станом: технічного захисту інформації; криптографічного захисту інформації; протидії технічним розвідкам; захисту в кіберпросторі державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом; кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури; дотриманням вимог законодавства у сфері електронних довірчих послуг. Водночас ця Служба проводить державний інструментальний контроль захищеності інформації, яка циркулює на об'єктах «особливої норми» та в кабінетах абонентів урядового зв'язку. Крім того, Служба впроваджує постійний державний контроль на об'єктах критичної інфраструктури та державний інструментальний контроль програмного забезпечення на наявність недокументованих функцій [41].

На виконання покладених на Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України обов'язків, вона має загальну структуру, що представлена у Додатку Д.

Загальну чисельність Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України затверджує парламент за поданням уряду, сформованим на підставі самої Служби. До особового складу цієї Служби належать військовослужбовці, державні службовці та інші працівники [41]. До речі,

сьогодні у штаті Служби та державних підприємств, які перебувають в її управлінні працюють понад 10 тис. фахівців, з-поміж яких 80% – військовослужбовці.

Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України у процесі здійснення своєї діяльності взаємодіє з центральними органами виконавчої влади та іншими органами публічної влади, військовими формуваннями, правоохоронними органами, підприємствами, установами й організаціями. У свою чергу, вказані публічно-владні інституції та інші суб'єкти в межах своїх повноважень сприяють діяльності цієї Служби у виконанні покладених на неї завдань. Також сприяють діяльності Служби можуть і громадяни України та громадські об'єднання, проте виключно на добровільних засадах. Водночас, за перешкоджання законній діяльності Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України винні особи несуть відповідальність згідно із чинним законодавством [41].

Окремо хотілося б зазначити, що 22 жовтня 2021 р. Президент затвердив Концепцію реформування Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. Відповідно до положень даного Указу планується, що ця Служба буде реформована до 2025 р. Метою змін є посилення інституційних спроможностей. Унаслідок реформування Служба стане більш ефективною та прозорою. Будуть розв'язані питання соціального забезпечення військовослужбовців. Відбудеться демілітаризація Служби – виконання деяких військових функцій буде передане цивільним співробітникам (див. Рис. 2.8) [55].

Додатково хотілося б звернути увагу на особливості функціонування Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації в умовах війни. Так, наприклад, ця Служба з перших днів повномасштабного російського вторгнення забезпечила захищеним надійним зв'язком керівництво держави та її регіонів. Не зважаючи на численні обстріли інфраструктури Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації не втратила можливість здійснювати

оперативне управління у довірній їй сфері. Лише за перші три місяці війни Служба забезпечила:

- 5167 з'єднань в інтересах Офісу Президента України;
- 8566 з'єднань в інтересах Збройних Сил та інших сил безпеки.
- 1975 міжнародних з'єднань [11].

Урядовий зв'язок	<ul style="list-style-type: none"> • система урядового зв'язку буде повністю інтегрована до Національної телекомунікаційної мережі, осучаснені та модернізовані системи зв'язку; • фельд'єгерський зв'язок стане оперативнішим і більш захищеним;
Кібербезпека	<ul style="list-style-type: none"> • сучасна система кіберзахисту буде розгорнута на об'єктах критичної інформаційної інфраструктури, посилено захист державних інформаційних ресурсів, буде розширено сучасну нормативно-правову базу у сфері кіберзахисту;
Захист інформації	<ul style="list-style-type: none"> • буде розроблено та імplementовано нові сучасні стандарти технічного і криптографічного захисту інформації, протидії технічним розвідкам;
Ефективність	<ul style="list-style-type: none"> • відбудеться реформування структури Служби, посилення демократичного цивільного контролю; • робота у Держспецзв'язку буде престижною і забезпечуватиме гідний соціальний рівень; • підвищиться якість освіти з кібербезпеки, рівень фахівців із захисту інформації;
Міжнародна співпраця	<ul style="list-style-type: none"> • розшириться співпраця з НАТО з метою впровадження стандартів Альянсу у повсякденну діяльність та задля наближення набуття Україною членства у Альянсі; • служба стане акредитаційним центром із питань безпеки національних комунікаційно-інформаційних систем, у яких обробляється інформація НАТО з обмеженим доступом.

Рис. 2.8. Основні засади реформування Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України

Окрім того, близько половини військового зв'язку також забезпечується системами і мережами Державної служби спеціального зв'язку та захисту

інформації: військові частини, які виконують завдання саме на передовій, забезпечують зв'язком оперативні командування.

На початку повномасштабного воєнного вторгнення Росії в Україну ветеранами Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації було створено Волонтерський хаб, що є місцем координації зусиль волонтерів на підтримку військовослужбовців цієї Служби, Збройних Сил України та інших сил сектору безпеки і оборони України. Він співпрацює з усіма військово-цивільними адміністраціями України.

У березні 2022 р. Державний центр кіберзахисту Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації та Урядова команда реагування на комп'ютерні надзвичайні події CERT-UA спільно з колективами найкращих українських компаній з кібербезпеки та провідними світовими виробниками рішень почали створювати ешелоновані системи кіберзахисту ІТ-інфраструктур для установ й організацій будь-якої форми власності. Зокрема, йдеться про адресну допомогу із захисту від DDOS-атак, моніторингу безпеки, міграції в хмарні середовища, розгортання сучасних систем захисту від кіберзагроз робочих станцій і серверів тощо [11].

Отже, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації є спеціалізованим органом центральної виконавчої влади у галузі спеціального зв'язку та захисту інформації, суб'єктом сектору оборони і безпеки, основним суб'єктом національної системи кібербезпеки, що здійснює координацію діяльності суб'єктів забезпечення кібербезпеки у сфері кіберзахисту та адміністратором зв'язку. Ця Служба разом із структурними підрозділами, установами й організаціями відіграють важливу стратегічну роль у захисті інформаційного простору України та забезпеченні в цілому національної безпеки нашої держави, особливо в умовах війни.

Державний комітет телебачення і радіомовлення України є «головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що бере участь у

забезпеченні формування та реалізує державну політику у сфері телебачення і радіомовлення, інформаційній та видавничій сфері, діяльність якого спрямовується і координується урядом через Міністра культури та інформаційної політики» [45].

Цей Комітет, відповідно до Указу Президента України «Про Державний комітет інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України» від 25 липня 2000 р. № 919/2000, було створено шляхом об'єднання Державного комітету інформаційної політики України та Державного комітету телебачення і радіомовлення України. У 2003 р. його було перейменовано вже безпосередньо у Державний комітет телебачення і радіомовлення України.

На сьогодні основними завданнями Державний комітет телебачення і радіомовлення є:

1	2	3
<ul style="list-style-type: none"> • участь у формуванні та забезпечення реалізації державної політики в інформаційній та видавничій сферах 	<ul style="list-style-type: none"> • аналіз і прогнозування тенденцій розвитку інформаційного простору України, ринку друкованої, теле- і радіопродукції 	<ul style="list-style-type: none"> • здійснювати повноваження акціонера Суспільного Мовлення, відповідно до ЗУ «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України»

Рис. 2.9. Основні завдання Державного комітету телебачення і радіомовлення України

Державний комітет телебачення і радіомовлення очолює Голова, який призначається на посаду за поданням Прем'єр-міністра та звільняється з посади парламентом. Очільник Комітету має двох заступників, які призначаються на посади та звільняються з посад урядом за поданням Прем'єр-міністра. При цьому у складі Комітету може утворюватися колегія з метою погодження вирішення певного питань та/або обговорення найважливіших напрямів його діяльності. Більш того, для розгляду наукових рекомендацій та проведення

фахових консультацій з основних питань діяльності у складі Комітету можуть утворюватись інші постійні або тимчасові консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи [45].

Даний Комітет у процесі виконання покладених на нього завдань взаємодіє в установленому порядку з іншими органами публічної влади, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними урядом, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і організацій, а також з різними підприємствами, установами й організаціями [45].

Окремо хотілося б зазначити, що у період з 2014 р. до 2017 р. Державний комітет телебачення і радіомовлення здійснив дві важливі реформи у вітчизняній медіасфері – створив Суспільне телерадіомовлення на базі державних телерадіокомпаній та реформував друковані державні і комунальні засоби масової інформації.

28 грудня 2016 р. уряд за поданням цього Комітету затвердив статут акціонерного товариства «Національна суспільна телерадіокомпанія України», 100% акцій якого належить державі. Ця компанія є об'єктом загальнодержавного значення, яку створено «з метою захисту свободи слова в Україні, надання суспільству достовірної та збалансованої інформації про Україну та світ, налагодження громадського діалогу для збільшення суспільної довіри, розвитку громадянської відповідальності, зміцнення української мови та культури, особистості та народу України» [48].

З 2017 р. після створення Українського інституту книги для уникнення дублювання повноважень у книговидавничій сфері уряд вніс зміни у положення про Державний комітет телебачення і радіомовлення і Міністерство культури України. Відповідно до покладених на цей Комітет завдань він здійснює підготовку пропозицій щодо вдосконалення системи публічного управління у

видавничій сфері; аналізує та прогнозує розвиток ринку, а також забезпечує дотримання державної мовної політики у видавничій сфері; забезпечує підвищення кваліфікації працівників засобів масової інформації, видавничої сфери, поліграфії; веде Державний реєстр видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції тощо [45].

Крім того, з метою недопущення на український ринок видавничої продукції антиукраїнського змісту з травня 2017 р. на даний Комітет було покладено нові функції стосовно вжиття заходів щодо обмеження ввезення з території держави-агресора, тимчасово окупованої території України видавничої продукції, що може бути розповсюджена на території України. Відповідно Комітет надає дозволи (відмови у видачі, анулювання) на ввезення видавничої продукції, що має походження або виготовлена та/або ввозиться з території держави-агресора, тимчасово окупованої території України; приймає рішення про накладення штрафу за розповсюдження на території України такої видавничої продукції без наявності відповідного дозволу, вилучатиме її з обігу, ведення відповідного реєстру.

На сьогоднішній день до сфери управління Державного комітету телебачення і радіомовлення належать: державне підприємство «Українська студія телевізійних фільмів «Укртелефільм»; АТ ДАК «Українське видавничо-поліграфічне об'єднання»; Національне видавництво дитячої літератури «Веселка»; ДНУ «Книжкова палата України імені Івана Федорова»; ДНУ «Енциклопедичне видавництво»; Український інститут підвищення кваліфікації працівників телебачення, радіомовлення і преси (Укртелерадіопресінститут); АТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України» [19].

Отже, Державний комітет телебачення і радіомовлення України є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який відповідальний за інформаційну політику в країні (мовну політику, видавничу справу, захист суспільної моралі, доступу до публічної інформації тощо).

Висновки до Розділу 2

Органами виконавчої влади, до сфери діяльності яких входить захист конкуренції, питання публічних закупівель та управління державним майном є: Антимонопольний комітет, основним призначенням якого є виявлення факту монополізації чи недобросовісної конкуренції; Фонд державного майна України, ключовою метою функціонування якого є підвищення інвестиційної привабливості і конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Протягом 2014–2016 рр., у результаті впровадження антикорупційної реформи в Україні, було створено органи виконавчої влади у сфері запобігання та протидії корупції. Це такі органи влади як: Національне агентство з питань запобігання корупції, діяльність якого направлена на здійснення превентивної діяльності у відповідній сфері; Національне антикорупційне бюро України, що займається протидією корупційним правопорушенням та правопорушенням пов'язаних із корупцією, які вчинені вищими посадовими особами; Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, який уповноважений відповідно на виявлення, розшук та управління активами, на які може або вже накладено арешт у кримінальному провадженні.

В умовах війни стратегічно важливе значення має функціонування таких центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізацію державної політики в інформаційній сфері як: Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, яка займається забезпеченням спеціального зв'язку та захисту інформації та є водночас суб'єктом сектору оборони і безпеки та національної системи кібербезпеки; Державного комітету телебачення і радіомовлення України, який прямо відповідальний за інформаційну політику в країні.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИМ СТАТУСОМ В УМОВАХ ВІЙНИ

3.1. Імплементация іноземного досвіду реформування центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом

Керівництво української держави вже не один рік активно проводить широкомасштабне реформування центральних органів виконавчої влади. Однією із проблем «затяжного» реформування є його відставання від змін у суспільному житті держави, нових економічних і політичних відносин. Ще більше 20 років назад український дослідник В.В. Лісничий зазначав, що «досвід розвинених країн «Великої сімки», Європейського Союзу свідчить, що система центральних органів виконавчої влади, її організаційна структура формується відповідно до актуальних загальнодержавних функцій (внутрішніх і зовнішніх), а відтак не є застиглою, а періодично змінюється» [25, с. 273].

Світовий досвід спонукає до пошуку такої моделі організації влади, яка б відповідала сучасним демократичним вимогам і забезпечувала права і свободи громадян, задоволення їх потреб в оперативному наданні якісних і доступних публічних послуг. Тому особливого значення у сфері публічного управління, враховуючи реалії і виклики сьогодення, набуває поліпшення процесів управління й функціонування органів влади через удосконалення методологій, структур, якісного інформаційного та технологічного наповнення із використанням кращих міжнародних практик.

Більшість урядів, які мали намір реалізувати ідеологію «нового

державного управління», декларували схожі цілі реформ, серед яких: зниження державних витрат, підтримання сприятливого клімату для інвестицій і конкурентоспроможності вітчизняних компаній; підвищення керованості суспільства з боку правлячої еліти; подолання опору реалізації законної політики і скорочення ряду програм (насамперед, соціальних) з боку зацікавлених кіл; підвищення якості надання послуг та зміцнення довіри до влади з боку населення і приватного сектору. Згідно з цими принципами й уявленнями реформи, що ґрунтуються на ідеології «нового державного управління», здійснювалися у таких напрямках:

- орієнтація на ринкові відносини, що полягає у перебудові діяльності державного апарату за зразком приватного бізнесу для підвищення його ефективності. Для цього в ряді країн було проведено часткову приватизацію державних підприємств, а в державних органах влади запроваджувалася система стимулювання залежно від результатів праці державних службовців;

- підвищення продуктивності державної служби так, щоб воно не супроводжувалося пропорційним збільшенням видатків на їх утримання. Відповідно, виникла необхідність у перебудові внутрішніх процедур у бік їх спрощення;

- орієнтація на клієнта, що припускає кардинальну зміну пріоритетів у діяльності державних органів влади. Якщо раніше чиновники «спускали зверху» готові варіанти вирішення проблем, то тепер клієнтам, до яких належать громадяни і приватний сектор, у ряді випадків має надаватися право вибору між різними системами надання публічних послуг, у тому числі й за допомогою приватних компаній;

- децентралізація на основі дотримання принципу субсидіарності, у результаті якої визначення стратегічної політичної лінії залишається за центральними органами державної влади, а її деталізація і виконання покладається на автономні урядові агентства або делегуються органам

місцевого самоврядування;

- поділ сфери ухвалення управлінських рішень і сфери надання публічних послуг, що запобігатиме виникненню конфліктів інтересів і дозволить більш ефективно контролювати процес реалізації окресленої політичної лінії. Відповідальність державних службовців тепер повинна складатися із двох частин: відповідальності перед керівництвом і перед самим клієнтом [12, с. 53].

У широкому сенсі ці реформи повинні були замінити традиційну систему управління, яка ґрунтувалася на чітких інструкціях і жорсткій ієрархії, на кардинально нову, орієнтовану на ринкові відносини і принципи конкуренції. Розглянемо окремі питання реформування центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом на прикладі деяких європейських країн.

Польща наприкінці 1990-х рр. успішно й динамічно провела адміністративно-територіальну реформу. Експерти Ради Європи визнали, що Польща вважається взірцем такого роду перетворень у Центрально-Східній Європі. Запроваджений у цій країні устрій демонструє раціональність розподілу владних повноважень і компетенцій між трьома рівнями місцевого самоврядування – гміною, повітом і воєводством. Результатом проведеної трансформації стало створення держави нового типу, яка служить своїм громадянам і, спираючись на самоврядні інститути та громадянське суспільство, дає можливість формувати й контролювати органи публічної влади, чого, на жаль, немає в Україні. Оскільки процес делегування повноважень органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування в Україні ще потребує удосконалення. Власне, це те, що має бути присутнім в адміністративній реформі, тому що рішення про делегування приймається у вигляді закону, а невиконання закону не може бути виправданим, навіть якщо його виконання суперечить інтересам територіальної громади, порушує права суб'єктів місцевого самоврядування, бо тим самим буде порушено принцип законності.

Такий порядок делегування повноважень позбавляє будь-якого сенсу питання про добровільність чи не добровільність передачі, прийняття та здійснення цих повноважень [62, с. 168]. Мова йде про те, що питання місцевого значення можуть і повинні вирішувати виключно територіальними громадами та їх представницькими органами влади, а не як не органами державної влади.

Одним із найважливіших напрямків процесу трансформації в Польщі була децентралізація і проведення реформи системи управління державою. Так виникла концепція здійснення адміністративно-територіальної реформи. Проведення цієї реформи відбувалось у два основних етапи: політичний, пов'язаний із формуванням інституційних умов демократизації цієї сфери та адміністративний – спрямований на перебудову її структурних елементів.

Заслуговують на увагу заходи, вжиті щодо впровадження реформи державної служби в Польщі, з метою підвищення якості і результативності роботи центральних органів виконавчої влади, у тому числі органів влади зі спеціальним статусом, шляхом належної підготовки відповідних кадрів. Для цього в країні у 2008 р. був прийнятий закон «Про державну службу». Він визначав порядок прийняття на державну службу, її організацію, функціонування й розвиток. До законодавчої новації можна також віднести визначення поняття «вищі посади на державній службі» і встановлення переліку таких посад. Це посади генерального директора органу влади; керівника департаменту або керівника рівнозначного структурного підрозділу в канцелярії прем'єр-міністра (департаменту), апараті міністра (міністерстві), апараті, який обслуговує керівника комітету, що входить до складу кабінету міністрів, апараті центрального органу виконавчої влади; керівника відділу чи рівнозначного структурного підрозділу в офісі воєводи (обласній державній адміністрації) та заступників керівника; керівника організаційного підрозділу в Офісі реєстрації лікарських засобів, медичних приладів та біоцидної продукції та Офісі лісового насінництва. Такий розподіл виявився досить ефективним механізмом щодо

підвищення якості функціонування центральних органів виконавчої влади, у тому числі органів влади зі спеціальним статусом [22, с. 55]. До речі, ми можемо зустріти схожий розподіл посад на державній службі у новому Законі України «Про державну службу».

У Чеській Республіці чітко розуміли, що реформа публічного управління є складним і довготривалим процесом, ефективність якого залежить від кваліфікованого адміністрування у цій сфері. Для створення системи управління цим процесом передбачили такі заходи:

- утворити в структурі міністерства внутрішніх справ нову спеціальну посаду – заступника міністра з питань реформи публічного управління;
- створити робочий комітет з питань реформи публічного управління, до якого включити заступників міністрів з питань проведення реформи публічного управління;
- робочий комітет має розпочати безпосередню роботу з підготовки основних документів реформи [22, с. 55].

У свою чергу, в Словацькій Республіці в Стратегії реформи публічного управління на першому етапі реформування органів виконавчої влади було заплановано схвалення парламентом таких законів як: внесення змін до закону про муніципальне управління; організацію місцевого державного управління; територіальний і адміністративний поділ Словацької Республіки та ін. При цьому більшість законопроектів у цій країні мали готувати міністерства внутрішніх справ та фінансів.

Практика Чехії і Словаччини свідчить, що зміни до конституцій вносилися внаслідок необхідності:

- уточнення основних параметрів органів державного управління;
- зміни кількості та назв адміністративно-територіальних одиниць;
- корекції конституційного статусу органів і компетенції місцевого самоврядування [22, с. 55-56].

З погляду результативності реформування центральних органів виконавчої влади, у тому числі органів влади зі спеціальним статусом, яка продовжується, на сьогодні можна говорити про реальні здобутки Чехії і Словаччини у вирішенні таких завдань як:

- децентралізація публічної влади завдяки перенесенню частини компетенції з органів державної влади до органів місцевого самоврядування, нову модель якої було створено протягом 2000 р. у Чеській Республіці та протягом 2001 р. у Словацькій Республіці. Завдяки цьому, наприклад, у Чехії було ліквідовано окружні (районні) управління як місцеві органи державної виконавчої влади та створено дворівневу систему місцевого самоврядування – на рівні муніципалітету та на рівні краю. Основний акцент робився на створенні сильних самоврядних територіальних одиниць – країв. На місці проміжної, окружної ланки самоврядування постали так звані муніципалітети, котрі вже мали розширені повноваження;

- деконцентрація державної влади, що полягає у перенесенні частини компетенції центральних органів державної влади на місцеві структури, які представляють міністерства й відомства, а також на інших уповноважених публічно-владних суб'єктів;

- законодавча реформа державної служби та її осучаснення [22, с. 56].

Враховуючи іноземний досвід реформування центральних органів виконавчої влади, у тому числі органів влади зі спеціальним статусом, на прикладі трьох європейських країн – Польщі, Чехії та Словаччини, вважаємо, що Україна має орієнтуватись на практичний досвід цих держав та активно працювати над завершенням децентралізаційних перетворень, чітким розмежуванням компетенцій центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом.

На наш погляд, необхідно безпосередньо імплементувати польський досвід, перевагами якого є: чітке визначення меж компетенції центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом; відсутність конкуренції, а

навпаки, кооперація між службовцями, які відповідають за самоврядування, і службовцями, що виконують державні завдання; прозорість управлінських процесів для громадянина, який стосовно всіх питань може звертатися до однієї установи; економна і грамотно вибудована організаційна структура управління.

У свою чергу, для України в процесі реформування центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом нагальним питанням залишається необхідність посилення мотивації державних службовців, розроблення механізмів підвищення їх мобільності, а також забезпечення системного та якісного підвищення рівня їх кваліфікації. Окрім того, існує гостра потреба у розробці цілісного комплексу критеріїв, програм щодо забезпечення підтримки системи управління якістю надання публічних послуг центральними органами виконавчої влади зі спеціальним статусом, перегляду методів, форм, інструментів та системи управління в цілому.

Окремо хотілося б підкреслити, що за кордоном підґрунтям реформування центральних органів виконавчої влади, у тому числі органів влади зі спеціальним статусом є нове уявлення про державу. Вона перестала розглядатися як механізм примусу, їй відведена особлива роль у системі управління, яка тепер включає також бізнес та громадські організації. Звідси логічно випливає і нове ставлення бізнесу до держави: приватний сектор тепер став розглядати державу як свого партнера, а не я суворого контролера.

Отже, реформування центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом у різних країнах світу відбувалося по-різному, з метою забезпечення національної безпеки, модернізації й оптимізації системи надання публічних послуг та публічного управління загалом. Враховуючи це, Україна при здійсненні реформування центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом імплементуючи іноземний досвід має враховувати існуючі проблеми і потреби у суспільстві, соціально-економічні, інфраструктурні, кадрові, політичні та інші загрози, можливості і ризики.

3.2. Запровадження трансформаційних змін в системі центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом

Більшість вітчизняних експертів та державних діячів, позицію яких ми повністю підтримуємо, наголошують на тому, що здійснення трансформаційних змін в системі центральних органів виконавчої влади, у тому числі органів влади зі спеціальним статусом, дасть змогу зберегти єдність країни та її інститутів, звужити сферу впливу держави на суспільство за допомогою механізмів саморегуляції, виробленими самим суспільством, а також зменшити витрати держави і платників податків на утримання великого державного апарату, шляхом його скорочення (оптимізації).

До основних проблем, що зумовлюють запровадження трансформаційних змін в системі центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом можна віднести:

- невідповідність державних функцій потребам суспільства, що може полягати у сумнівній доцільності завищеного обсягу державного контролю у будь-якій сфері діяльності;
- відсутність чіткого системного розподілу функцій між різними центральними органами виконавчої влади, а також законодавче закладення внутрішнього конфлікту інтересів у діяльності кожного з них;
- політизації функціонування центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом;
- високий рівень корупції та плинності кадрів у системі центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом;
- низький рівень суспільної довіри до центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом та їх рішень тощо.

Все це стало значним поштовхом до кардинальних трансформаційних

змін в системі центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом. І вже у вересні 2014 р. урядом була прийнята Постанова «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» № 442, метою прийняття якої є: 1) скорочення витрат на утримання чиновницького апарату; 2) зменшення корупційного чиннику і тиску на бізнес; 3) підвищення ефективності системи державного контролю. Відповідно до поставленої мети вже на першому етапі планувалося скорочення центральних контролюючих органів влади, у тому числі зі спеціальним статусом на 51% (із 56 органів влади залишити лише 26). При цьому із 1032 контрольних функцій, які належали різним центральним органам виконавчої влади, намічалось залишити 680 (скоротити на 34%). Також був намір зменшити чисельність штату державних службовців, котрі працювали в керівних апаратах центральних органах виконавчої влади – із 2544 службовців до 1440 (скоротити на 56%) [31, с. 25]. Хотілося б підкреслити, що такі скорочення пов'язані не лише із низьким рівнем ефективності центральних органів виконавчої влади, у тому числі органів влади зі спеціальним статусом та дублюванням функцій один одного, а й значними за розмірами витрат на їх утримання. Так, наприклад, у 2014 р. утримання різних центральних органів виконавчої влади коштувало державному бюджету понад 24 млрд. грн. Більше того, через значний рівень корумпованості таких органів влади, за різними оцінками, щорічно виводиться в «тінь» майже 100 млрд. грн. [8, с. 29].

Не зважаючи на науково й економічно обґрунтовані аргументи здійснення таких трансформаційних змін в системі центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом, які докладено описані у вказаній Постанові, багато вітчизняних експертів висловили думку, що даний документ потребує серйозного доопрацювання, як у частині уточнення функцій новостворених органів влади, так і необхідності дотримання принципу збереження «розумного державного регулювання», особливо у тих сферах, які становлять серйозну небезпеку для життя громадян та для всієї країни в цілому (наприклад,

конкуренція, корупція, кібербезпека, оборона, культура тощо) [17, с. 148].

Крім того, із прийняттям Постанови № 442 виникли серйозні ризики стосовного того, що чергова дерегуляційна реформа носитиме ознаки зміни лише кількості контролюючо-перевіряючих органів влади, але аж ніяк не якості роботи цих органів, як це було і при попередньому уряді [31, с. 26]. До речі, саме дерегуляційна реформа вже не один рік є однією із найбільш очікуваних і затребуваних суспільством реформ, ключовим завданням якої є демонтаж старої регуляторної системи, успадкованої з радянських часів, та створення нової, що відповідає сутності та потребам сучасної ринкової економіки [35, с. 4].

Відкритим та неврегульованим залишається також питання делегування частини контрольно-наглядових функцій центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом саморегулюючим організаціям, які, незважаючи на відсутність базового закону, уже існують в окремих сферах української економіки і готові взяти на себе відповідальність за якісну і змістовну частину дерегуляційної реформи.

Наприкінці 2017 р., у межах реалізації Стратегії реформування державного управління України на 2016–2020 рр., уряд затвердив Концепцію оптимізації системи центральних органів виконавчої влади, що було обумовлено необхідністю посилення інституційної спроможності міністерств стосовно стратегічного планування і формування державної політики на основі її ґрунтовного аналізу, забезпечення максимальної ефективності та результативності діяльності центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом, наближення організації системи таких органів до європейських стандартів та кращих європейських практик [57].

Враховуючи вищевикладене варто підкреслити, що незважаючи на кількість центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом та їх організаційну структуру, одним із ключових елементів впливу на ефективність їх функціонування є людський фактор. В Україні, незважаючи на її сучасний

непростий стан, дуже високою є якість людського капіталу, і саме цей фактор, при розумному його використанні, може стати ключовим у розбудові національної системи публічного управління. У цьому аспекті важливу роль відіграють особистісні характеристики службовців, рівень їх культури та особистої відповідальності, внутрішнього почуття обов'язку, моральні принципи, дотримання норм службової та управлінської етики тощо. Переконавши, що підвищення показників відповідності поведінки службовців законодавчо визначеним загальним етичним нормам, слугувало би своєрідним фундаментом для формування довіри громадян до центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом та інших органів влади всіх рівнів, а також сприяло б створенню позитивного іміджу всієї сфери публічного управління, її сталості та надійності.

Таким чином, в умовах повномасштабної війни в Україні та своєрідної фінансово-економічної і соціальної кризи, з метою покращення роботи центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом пропонуємо:

- 1) зменшити кількість центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом;
- 2) здійснити чіткий розподіл сфер діяльності кожного центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом;
- 3) забезпечити професіоналізацію публічного управління, в основі якої має бути фундаментальна академічна підготовка держаних службовців, доповнена періодичним підвищенням рівня їх кваліфікації. Також ми б додали обов'язкове знання англійської мови для службовців, що займають посади категорії «А» і «Б»;
- 4) організувати проходження поліграфної перевірки при доборі кадрів на державну службу, особливо на керівні посади та при виникненні підозри у правомірності виконаннями ними покладених на них обов'язків, схильності до корупції, цілеспрямованості щодо виконання своїх обов'язків, а також

виявлення мотивації при прийомі на роботу. Ми вважаємо, що таке нововведення дозволить упевнитись у рівні кваліфікації і професіоналізму державних службовців та підвищить ефективність функціонування кожного центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом;

5) підвищити розмір їх заробітної плати та покращити соціально-побутове забезпечення державних службовців центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом, що значно знизить ризик корупції з їх боку та збільшить мотиваційну складову у їх роботі.

Висновки до Розділу 3

Реформування центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом у різних країнах світу відбувалося по-різному, з метою забезпечення національної безпеки, модернізації й оптимізації системи надання публічних послуг та публічного управління загалом. Враховуючи це, Україна при здійсненні реформування центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом імплементуючи іноземний досвід має враховувати існуючі проблеми і потреби у суспільстві, соціально-економічні, інфраструктурні, кадрові, політичні та інші загрози, можливості і ризики.

В умовах повномасштабної війни та своєрідної фінансово-економічної і соціальної кризи, трансформаційні зміни в системі центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом є гострою необхідністю та одним із стратегічно важливих завдань, які на сьогодні стоять перед Україною. Такі зміни стосуються зменшення кількості центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом, здійснення чіткого розподілу сфер їх діяльності, а також забезпечення їх висококваліфікованими кадрами.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі досліджено загальні тенденції функціонування центральних органів виконавчої влади України зі спеціальним статусом та сформульовано такі висновки і пропозиції щодо удосконалення їх роботи:

1. Центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом є державними органами влади, котрі беруть участь у формуванні державної політики у відповідних сферах суспільного і державного життя та забезпечують її ефективну реалізацію. Діяльність таких органів влади ґрунтується на загальних і спеціальним принципах, що не існують окремо один від одного, а тісно взаємопов'язані між собою, комплексне дотримання яких є гарантією правомірності, якості та результативності їх функціонування.

Вказані органи влади посідають особливе становище у правовій площині, оскільки вони мають особливий адміністративно-правовий статус, що вирізняє їх з-поміж інших публічно-владних інституцій. Це: своєрідні завдання та функції; особливий порядок вирішення кадрових питань; специфічний порядок їх підконтрольності та підзвітності; наявність спеціальних гарантій діяльності для їх членів; право видавати нормативно-правові акти. Разом із тим, вітчизняна нормативно-правова база не містить чітких критеріїв віднесення того чи іншого державного органу до центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом та у повній мірі не розкриває особливості їх адміністративно-правового статусу.

2. Органами виконавчої влади, до сфери діяльності яких входить захист конкуренції, питання публічних закупівель та управління державним майном є Антимонопольний комітет та Фонд державного майна України. Особливостями функціонування Антимонопольного комітету є виявлення факту монополізації чи недобросовісної конкуренції та пошуку шляхів сприяння

розвитку конкурентних відносин в Україні. Сьогодні взаємовідносини Комітету з іншими органами влади та суб'єктами господарювання відіграють визначальну роль у реалізації державної конкурентної політики, на основі розробки відповідних механізмів застосування законодавства про захист конкуренції, спільного здійснення захисту і відновлення порушених прав учасників ринку та споживачів, запобігання подальшим порушенням, пов'язаним із обмеженням конкуренції тощо. У свою чергу, ключовою метою функціонування Фонд державного майна є підвищення інвестиційної привабливості і конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Для досягнення вказаної мети Фонд, відповідно до чинного законодавства, наділяється широким колом повноважень у сфері управління корпоративними правами держави, приватизації державного майна, його оренди й оцінки, розпорядження земельними ділянками державної власності, залучення та використання міжнародної фінансової і технічної допомоги тощо.

3. Протягом 2014–2016 рр., у результаті впровадження антикорупційної реформи в Україні, було створено спеціалізовані органи виконавчої влади у сфері запобігання і протидії корупції. Це такі органи влади як:

- Національне агентство з питань запобігання корупції, діяльність якого направлена на здійснення превентивної діяльності у відповідній сфері, що досягається за допомогою різних засобів й інструментів (наприклад, запровадження антикорупційних програм у діяльності органів публічної влади; підвищення рівня стандартів доброчесності публічних службовців; здійснення контролю за дотриманням вимог законодавства щодо подання е-декларацій тощо);

- Національне антикорупційне бюро України – займається протидією корупційним правопорушенням та правопорушенням пов'язаних із корупцією, які вчинені виключно вищими посадовими особами та становлять загрозу національній безпеці країни. Враховуючи це, пропонуємо внести зміни у чинне

законодавство щодо здійснення кримінального переслідування усіх корупційних правопорушень без винятку, забравши цю функцію в інших правоохоронних органів. Переконанні, що розширення повноважень цього Бюро сприятиме ефективній боротьбі з корупцією в Україні та досягненню сталого превентивного ефекту;

- Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, який уповноважений на виявлення та розшук активів – майна, на яке може бути накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави. Окрім того, це Агентство здійснює управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, з метою збереження чи збільшення їх економічної вартості, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері виявлення та розшуку таких активів.

4. В умовах війни стратегічно важливе значення має функціонування таких центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізацію державної політики в інформаційній сфері як: Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, яка займається забезпеченням спеціального зв'язку та захисту інформації та є водночас суб'єктом сектору оборони і безпеки та національної системи кібербезпеки; Державного комітету телебачення і радіомовлення України, який прямо відповідальний за інформаційну політику в країні (а саме мовну політику, видавничу справу, захист суспільної моралі, доступу до публічної інформації тощо). Вважаємо, що діяльність цього Комітету в умовах сьогодення є надважливою, яка направлена на зміцнення України як дійсно «української» держави.

5. Реформування центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом у різних країнах світу відбувалося по-різному з урахуванням

внутрішніх проблем і потреб, національних особливостей системи управління і права, а також міжнародних вимог. На сьогодні кожна держава модифікує власну систему центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом, насамперед, з метою забезпечення національної безпеки, модернізації й оптимізації системи надання публічних послуг та публічного управління загалом. Враховуючи це, Україна при здійсненні реформування центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом імплементуючи іноземний досвід має враховувати існуючі проблеми і потреби у суспільстві, соціально-економічні, інфраструктурні, кадрові, політичні та інші загрози, можливості і ризики.

6. В умовах повномасштабної війни та своєрідної фінансово-економічної і соціальної кризи, трансформаційні зміни в системі центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом є гострою необхідністю та одним із стратегічно важливих завдань, які на сьогодні стоять перед Україною. Такі зміни стосуються зменшення кількості центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом, здійснення чіткого розподілу сфер їх діяльності, а також забезпечення їх висококваліфікованими, мотивованими і фінансово захищеними кадрами. Переконані, що комплексна реалізація запропонованих заходів сприятиме формування ефективної організації виконавчої влади на центральному рівні, зменшенню рівня корупції та свавілля з боку чиновників, наданню якісних публічних послуг населенню та виведенню нашої держави на новий рівень розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В.Б. Органи виконавчої влади в Україні / В.Б. Авер'янов. – К.: Ін Юре, 1997. – 48 с.
2. Бараненко Д.В. Принципи діяльності центральних органів виконавчої влади / Д.В. Бараненко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2020. – № 46. – С. 25-29.
3. Белей Л.О. Децентралізація будить у звичайних громадян відповідальність за свою малу батьківщину / Л.О. Белей // Український тиждень. – 2014. – № 17-18. – С. 38-39.
4. Ващенко Ю.В. Центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом: проблеми правової природи та перспективи реформування / Ю.В. Ващенко // Адміністративне право і процес. – 2014. – № 3(9). – С. 122-141.
5. Виконавча влада і адміністративне право / За заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. – 668 с.
6. Волик В.С. Нормативно-правові засади компетенцій Національного агентства з питань запобігання корупції / В.С. Волик // Демократичне врядування. – 2016. – Вип. 16-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2016_16-17_8.
7. Гречанюк Р.В. Функції і повноваження спеціальних антикорупційних органів України, Польщі та Молдови: порівняльний аналіз / Р.В. Гречанюк // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2015. – № 2. – С. 41-48.
8. Гройсман В.Б. Процеси централізації та децентралізації в сучасному державному управлінні [Електронний ресурс] / В.Б. Гройсман // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2015. – Вип. 2. – С. 26-37.
9. Д'ячков Д.С. Принцип системності побудови органів прокуратури:

проблемні аспекти / Д.С. Д'ячков // Часопис Київського університету права. – 2017. – № 3. – С. 121-126.

10. Державне управління: теорія і практика / За заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 432 с.

11. Діяльність Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cip.gov.ua/ua/statics/zakhist-informaciyi>.

12. Дурман М.О. Аналіз досвіду реформування адміністративної системи управління зарубіжних країн при переході до нового публічного менеджменту / М.О. Дурман // Акт. пробл. держ. упр., педагогіки та психології. – 2010. – № 2. – С. 52-59.

13. Євсюкова О.В. Запровадження принципів реалізації сервісно-орієнтованої діяльності органів публічної влади в Україні / О.В. Євсюкова // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2018. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2018_3_16.

14. Журавльов Д.В. Поняття і загальна характеристика центральних органів виконавчої влади України / Д.В. Журавльов // Право і суспільство. – 2012. – № 1. – С. 75-79.

15. З початку року АРМА розшукало активи на понад 27 мільярдів гривень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://arma.gov.ua/news/typical/z-pochatku-roku-arma-rozshukalo-aktivni-na-ponad-27-milyardiv-griven>.

16. Звіт про роботу Фонду державного майна України та хід приватизації державного майна у 2022 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.spfu.gov.ua/ua/documents/docs-list/spf-reports.html?page=2&per-page>.

17. Йосифович Д.І. Проблеми реформування органів виконавчої влади в Україні / Д.І. Йосифович, Р.М. Андрусишин // Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2018. – № 4. – С. 143-152.

18. Інші органи виконавчої влади // Урядовий портал [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/catalog>.

19. Історія створення та діяльності Державного комітету телебачення і радіомовлення України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://comin.gov.ua/pro-nas/istoriya-derzhkomteleradio>.

20. Коліушко І.Б. Виконавча влада та проблеми адміністративної реформи в Україні / І.Б. Коліушко. – К.: Факт, 2002. – 260 с.

21. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

22. Костюк І.В. Зарубіжний досвід реалізації адміністративних реформ: порівняльний аналіз правового забезпечення / І.В. Костюк // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2013. – Вип. 4(19). – С. 50-58.

23. Кравчук В.М. Зміст принципу правової визначеності як необхідної складової верховенства права / В.М. Кравчук // Актуальні проблеми правознавства. – 2019. – Вип. 4. – С. 10-15.

24. Лата Н.Ф. Адміністративно-правове регулювання нормотворчої діяльності органів виконавчої влади: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Н.Ф. Лата. – Ірпінь, 2004. – 19 с.

25. Лісничий В.В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн: Навч. посіб. / В.В. Лісничий. – Х.: Торнадо, 2001. – 352 с.

26. Малиновський В.Я. Державне управління: Навч. посіб. / В.Я. Малиновський. – Луцьк: Ред.-вид. від. «Вежа» Вол. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. – 558 с.

27. Малюк М.О. Актуальні проблеми діяльності Антимонопольного комітету України / М.О. Малюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – Вип. 33. – Т. 2. – С. 47-53.

28. Мельничук Л.М. Принцип децентралізації влади як ключовий вектор модернізаційних перетворень у системі державного управління

соціальним розвитком регіонів / Л.М. Мельничук // Аспекти публічного управління. – 2015. – № 7-8. – С. 77-84.

29. Методика стандартного опитування щодо рівня корупції в Україні: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 12 січня 2017 р. № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/12.01-do-p.8.pdf>.

30. Місія Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://arma.gov.ua/mission>.

31. Міхровська М.С. Адміністративна реформа в Україні: аналіз, періодизація та перспективи / М.С. Міхровська // Адміністративне право і процес. – 2014. – № 4(10). – С. 16-30.

32. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу» / Ред. кол.: К.О. Ващенко, І.Б. Коліушко, В.П. Тимощук, В.А. Дерезь (відп. ред.). – К.: ФОП Москаленко О.М., 2017. – 796 с.

33. Основні показники діяльності у сфері виявлення та розшуку активів // Офіційний сайт Агентства з розшуку та менеджменту активів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://arma.gov.ua/pokaznyku>.

34. Панфілов О.Є. Комісія як новий вид центральних органів виконавчої влади: осмислення нормативних змін / О.Є. Панфілов, О.П. Хамходера // Юридичний науковий електронний журнал. – 2020. – № 7. – С. 282-286.

35. Поворозник В.І. Дерегуляційна реформа: аналіз державних рішень / В.І. Поворозник. – К.: Між. центр перспективних досліджень, 2015. – 82 с.

36. Погорілко В.Ф. Конституційне право України: Підручник / В.Ф. Погорілко, В.Л. Федоренко. – 2-е вид., перероб. і доопр. – К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2010. – 432 с.

37. Положення про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших

злочинів: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2018 р. № 613 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/613-2018-%D0%BF#Text>.

38. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26 листопада 1993 р. 3659-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 50. – Ст. 472.

39. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28 січня 2021 р. № 1150-IX // Відомості Верховної Ради України. – 2021. – № 23. – Ст. 197.

40. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення конституційних принципів у сферах енергетики та комунальних послуг: Закон України від 19 грудня 2019 р. № 394-IX // Відомості Верховної Ради України. – 2020. – № 26. – Ст. 172.

41. Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України: Закон України від 23 лютого 2006 р. 3475-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 30. – Ст. 258.

42. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – Ст. 43.

43. Про єдину систему органів приватизації в Україні: Указ Президента України від 19 лютого 1994 р. № 56/94 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/94#Text>.

44. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. 1700-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.

45. Про затвердження Положення про Державний комітет телебачення і радіомовлення України: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2014 р. № 341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341-2014-%D0%BF#Text>.

46. Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб,

які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 9 лютого 2018 р. № 166 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0345-18#n13>.

47. Про затвердження Порядку формування, ведення та оприлюднення (надання) інформації Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 23 липня 2021 р. № 448/21 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0986-21#n7>.

48. Про затвердження Статуту акціонерного товариства «Національна суспільна телерадіокомпанія України»: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1039 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1039-2016-%D0%BF#Text>.

49. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України від 22 липня 1998 р. № 810/98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98#Text>.

50. Про зміни в системі центральних органів виконавчої влади України: Указ Президента України від 13 березня 1999 р. № 248/99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250/99#Text> (втратив чинність 15 грудня 1999 р.).

51. Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів: Закон України від 10 листопада 2015 р. № 772-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 1. – Ст. 2.

52. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. –

№ 47. – Ст. 2051.

53. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 442 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF>.

54. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 9 грудня 2010 р. № 1085/2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1085/2010#Text>.

55. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 22 жовтня 2021 року «Про Концепцію реформування Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України»: Указ Президента України від 22 жовтня 2021 р. № 544/2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/544/2021#Text>.

56. Про систему центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 15 грудня 1999 р. № 1572/99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1572/99#Text>.

57. Про схвалення Концепції оптимізації системи центральних органів виконавчої влади: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1013-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1013-2017-%D1%80#Text>.

58. Про Фонд державного майна України: Закон України від 9 грудня 2011 р. 4107-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 28. – Ст. 311.

59. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 р. № 3166-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 38. – Ст. 385.

60. Проект Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 12 грудня 2007 р. № 1185 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/JF0WX00A#:~:text=%>.

61. Радецький Р.С. Національне агентство з питань запобігання корупції в системі органів протидії корупції в Україні / Р.С. Радецький // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2017. – № 1. – С. 148-154.

62. Реформа публічної адміністрації в Україні: проекти концепції та законів / І.А. Коліушко, В.Б. Тимошук. – К.: Фокус-Ю, 2006. – 192 с.

63. Реформа тервідділень АМКУ: від уніфікації підходів до розвитку місцевої конкуренції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://amcu.gov.ua/news/reforma-terviddilen-amku-vid-unifikaciyi-pidhodiv-do-rozvitku-miscevoyi-konkurenciyi>.

64. Рішення Конституційного Суду України від 13 червня 2019 р. № 5-р/2019 у справі № 1-17/2018(5133/16) за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 1, пункту 2 частини першої статті 4, частини першої, абзаців першого, другого частини другої статті 5, абзаців другого, третього, четвертого, п'ятого, тридцять дев'ятого, сорокового частини третьої, частини шостої статті 8 Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» (справа про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-19#Text>.

65. Слободянюк М.В. Особливості функціонування Антимонопольного комітету України / М.В. Слободянюк, В.В. Хачатрян // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 14. – С. 232-234.

66. Совгиря О.В. Закон України «Про центральні органи виконавчої влади»: перспективи вдосконалення змісту / О.В. Совгиря // Юридичний вісник України. – 2011. – № 17(825). – С. 7.

67. Созанський Т.І. Повноваження національного агентства з питань запобігання корупції / Т.І. Созанський, В.В. Луцик // Науковий вісник

Львівського держ. університету внутрішніх справ. – 2018. – № 1. – С. 302-314.

68. Страшинський Б.Р. Принцип розумності в праві та його функціональне призначення в системі принципів права / Б.Р. Страшинський // Альманах права. – 2020. – Вип. 11. – С. 219-223.

69. Тиндик Н.П. Правова природа виконавчої влади в Україні / Н.П. Тиндик // Митна справа. – 2011. – № 1. – Ч. 2. – С. 106-111.

70. Томкіна О.О. Засади гуманізму як принципу діяльності державного апарату України: європейський контекст / О.О. Томкіна // Публічне право. – 2016. – № 2. – С. 54-62.

71. Федоренко В.Л. Визначення поняття центрального органу виконавчої влади в Україні: нормопроектні й державно-управлінські аспекти / В.Л. Федоренко // Державне управління: теорія та практика. – 2009. – № 2(10). – С. 341-348.

72. Хамходера О.П. Адміністративно-правовий статус інспекції як центрального органу виконавчої влади: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.07 / О.П. Хамходера. – О., 2014. – 269 с.

73. Цветков А.М. Порядок фінансування видатків на утримання центральних органів виконавчої влади України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / А.М. Цветков. – Х., 2003. – 224 с.

74. Шаповал В.М. Феномен державного органу (органу держави) або органу державної влади: теоретико-правовий і конституційний аспекти / В.М. Шаповал // Право України. – 2003. – № 8. – С. 9-14.

75. Юридична енциклопедія: В 6 томах / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – Т. 3: К-М. – К.: Українська енциклопедія, 2001. – 720 с.

76. Юхимюк О.М. Значення загальних принципів права у правозастосовчій діяльності міжнародних судів / О.М. Юхимюк // Історико-правовий часопис. – 2017. – № 1. – С. 46-50.

Спеціальні принципи діяльності центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом

Реформа територіальних відділень Антимонопольного комітету України

Реформа територіальних відділень Антимонопольного комітету України (географічний поділ)

Основні права та обов'язки Національного антикорупційного бюро України

Обов'язки	Права
здійснювати оперативно-розшукові заходи з метою попередження, виявлення, припинення і розкриття злочинів;	заводити оперативно-розшукові справи, здійснювати гласні, негласні оперативно-розшукові заходи;
здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до його підслідності;	витребувати від інших правоохоронних органів оперативно-розшукові справи та кримінальні провадження, що стосуються злочинів, віднесених до підслідності НАБУ;
вживати заходів щодо розшуку та арешту коштів та іншого майна, які можуть бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації у злочинах;	залучати на добровільній основі кваліфікованих спеціалістів і експертів;
здійснювати інформаційно-аналітичну роботу з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності НАБУ;	надсилати органам влади обов'язкові до розгляду пропозиції та рекомендації щодо усунення причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів, віднесених до підслідності НАБУ;
забезпечувати особисту безпеку працівників НАБУ та інших осіб, захист від протиправних посягань на осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві;	здійснювати співробітництво з фізичними особами, матеріально і морально заохочувати осіб, які надають допомогу в попередженні, виявленні, припиненні і розслідуванні злочинів;
звітувати про свою діяльність та інформувати суспільство про результати своєї роботи;	створювати інформаційні, інформаційно-телекомунікаційні системи та вести оперативний облік;
збирати і надсилати САП матеріали для вирішення питання про пред'явлення позову про визнання недійсними угод	знайомитися в органах влади із документами та іншими матеріальними носіями інформації, необхідними для попередження, виявлення, припинення та розслідування злочинів;

Структура Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України

